

Paulien van den Berge

Colofon

Dresden

© 2017 Odyssee Reisgidsen

© 2017 Paulien van den Berge

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Derde geheel geactualiseerde, juni 2017

Auteur: Paulien van den Berge

Foto's: Paulien van den Berge tenzij anders vermeld

Kaarten Dresden: Dresden Marketing GmbH

Kaart Omgeving van Dresden: Tourismus Marketing Gesellschaft Sachsen GmbH

Over de auteur

Paulien van den Berge (1963) studeerde politicologie en werkt ruim 25 jaar in het openbaar bestuur. Daarnaast schrijft ze op freelance basis voor diverse media over uiteenlopende onderwerpen.

Met dank aan: Dresden Marketing GmbH; Robert Witsen, Verkeersbureau Saksen; Christfried Weyhmann; Hein en Marja Gast; Jens Genschmar; Thea de Zeeuw, DDR-museum, Monnickendam, Christoph Schölzel.

Odyssee Reisgidsen

Odyssee Reisgidsen levert zijn titels als paperback of als e-book. Paperbacks zijn verkrijgbaar bij de (reis)boekhandel in Nederland en Vlaanderen, via Bol.com of de Odyssee-website. De e-books zijn alleen verkrijgbaar via de Odyssee-website. Daarbij kan de reiziger zijn of haar eigen gids samenstellen.

Uiteraard proberen wij de geboden informatie zo actueel en accuraat mogelijk te houden. Toch kunnen er onvolkomenheden en fouten in de tekst voorkomen. Odyssee aanvaardt daarvoor geen verantwoordelijkheid.

Volg Odyssee op Facebook en twitter

www.odyssee-reisgidsen.nl | info@odyssee-reisgidsen.nl

Foto omslag paperback: Panorama van Dresden. Foto Marcel Quietzsch (www.ddpix.de) / Dresden Marketing GmbH

Foto titelpagina: Frauenkirche

ISBN 978-94-6123-006-5

Voorwoord

De hoofdstad van de Duitse deelstaat Saksen heeft zich met een opmerkelijke veerkracht bevrijd van de diepe sporen die nationaalsocialisme en communisme in de 20ste eeuw door de stad hebben getrokken. De pronkstad van weleer is in volle glorie herrezen.

De Altstadt staat vol met gerestaureerde of herbouwde kerken, paleizen en winkels. Vele musea lokken de bezoekers met een uiterst gevarieerd aanbod. De stadsdelen Neustadt en Loschwitz hebben meer een woonkarakter, maar zijn ook een bezoek waard. Tienduizenden studenten, high tech-bedrijven en onderzoeksinstituten geven de stad een ongekende vitaliteit. Maar Dresden is ook een groene stad die uitstekend te voet of per fiets te verkennen is.

De directe omgeving van Dresden is eveneens zeer de moeite waard. De oevers van de statig stromende Elbe en de Dresdner Heide zijn aantrekkelijke recreatiegebieden en iets verder weg liggen de porseleinstad Meissen en het Elbezandsteengebergte.

Met deze Odyssee Reisgids kun je gebaande én ongebaande wegen in Dresden verkennen. Ook deze Odyssee-gidsen kenmerkt zich door een eigentijdse beschrijving. Natuurlijk: kerken, kastelen en musea komen uitgebreid aan bod, maar ook minder bekende wijken, vergeten attracties en parken. Odyssee beschrijft Dresden niet als een openluchtmuseum, maar als een plek waar heden, verleden en toekomst samenkomen.

Veel reisplezier met deze Odyssee-gids!

Paulien van den Berge

Tips

Uiteraard houdt Odyssee zich aanbevolen voor reacties van kritische lezers. Zijn er foutieve vermeldingen, wijzigingen in openingstijden, prijzen en dienstregelingen? Laat het ons weten! Of heb je tips hebben over hotels, pensions, restaurants en dergelijke? Ook dat horen we graag! Stuur een email naar: info@odyssee-reisgidsen.nl

Inhoudsopgave

Dresden verkennen

Pronkstad Dresden 7

Odyssee's aanraders Dresden 9

Geschiedenis 10

Altstadt

Altstadt: het visitekaartje van Dresden 15

Neustadt

Neustadt: gevarieerd en levendig 27

Buitenwijken

De buitenwijken van Dresden 34

Omgeving van Dresden

Dal van de Elbe 43

Kastelenland 58

Praktische informatie Dresden

Dresden van A tot Z 61

Kaders

Uitvindingen 12

Bombardementen op Dresden 17

Frauenkirche 18

August der Starke 25

Religies in Dresden 32

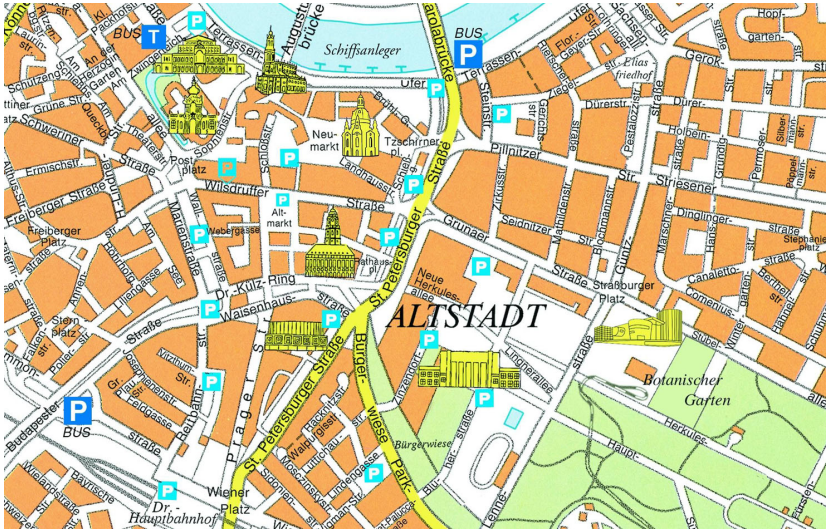
Militärhistorisches Museum 41

Meißner Fummel 47

Elbebandsteen 50

Anders actief 52

Sorben 56

Pronkstad Dresden

Pronkstad Dresden

Dresden pronkstad: Georgenbau met rechts de Hausmannurm

Daarbuiten woedde een vuurstorm. Dresden was één grote vlam. Die vlam vrat alles op wat organisch was, alles wat kon branden. De volgende dag om twaalf uur durfden ze pas naar buiten. Toen de Amerikanen en hun bewakers buiten kwamen, was de hemel zwart van de rook. De zon was een priemende speldenknop. Dresden leek nu op de maan, uitsluitend mineralen. De stenen waren heet. Iedereen in de omgeving was dood.

Zo gaat dat.

Kurt Vonnegut, Slachthuis Vijf

Dresden (550.000 inw.), gelegen in het oosten van Duitsland, heeft het de laatste honderd jaar zwaar te verduren gehad. Naast de zwarte perioden van het nationaalsocialisme en het communisme hebben de verwoestende bombardementen van de geallieerden in februari 1945 diepe sporen achtergelaten. Met een opmerkelijke veerkracht is de stad er bovenop gekomen. Jarenlange restauraties hebben van Dresden weer een 'pronkstad' gemaakt, zoals het ook in de 18de eeuw was.

In de Altstadt staan de bekendste musea, kerken, paleizen en winkels, die na 1945 weer zijn opgeknapt of nagebouwd. Andere stadsdelen, zoals Neustadt en Loschwitz hebben meer een woonkarakter, maar zijn ook een bezoek

waard. Zowel stroomopwaarts als stroomafwaarts van de Elbe zijn er talrijke interessante plaatsen en regio's, waarvan porseleinstad Meissen (20 km ten noorden van Dresden) en het Elbezaandsteengebergte (30 km ten zuidoosten van Dresden) de bekendste zijn.

Bestuurs- en universiteitsstad

Omdat Dresden de hoofdstad van de deelstaat Saksen is, heeft de stad ook een bestuursfunctie met de daarbij horende overheidsgebouwen. Sommige zijn heel modern, zoals de *Landtag*, het Saksische parlement, op de linker Elbeoever tussen de Augustusbrücke en de Marienbrücke.

Ruim 44.000 studenten van negen universiteiten en hogescholen (variërend van de technische universiteit tot een hogeschool voor kerkmuziek) zorgen voor de nodige levendigheid. Naast het toerisme (9,8 miljoen bezoekers per jaar) bestaat de economische bedrijvigheid vooral uit high tech-industrie en onderzoeksinstituten.

Met een oppervlakte van 328 km² is Dresden na Berlijn, Hamburg en Keulen de vierde stad van Duitsland. Meer dan de helft van het grondgebied bestaat uit parken, bos en grasland. Vooral de Elbeoevers, de *Dresdner Heide* (bosgebied ten oosten van de Elbe) en het 2 km² grote stadspark *Großer Garten* net buiten de *Altstadt* zijn belangrijke recreatiegebieden. Dresden beschikt over een dicht net van trein-, tram- en buslijnen. Maar ook per fiets of te voet is alles goed bereikbaar.

Odyssee's aanraders Dresden

Een deel van de Zwinger

in volle glorie bij

Hofkirche

Kathedraal met 78 levensgrote beelden

Kreuzkirche

De grootste kerk van Dresden

Musea

Albertinum

Museum voor moderne kunst

Gemäldegalerie Alte Meister

schilderijen van alle bekende oude meesters

Bijzonder

Brühlsche Terrasse

Een verborgen wereld van onderaardse gangen

Neues en Historisches Grünes Gewölbe

De schatkamers van Dresden

Prager Straße

De winkelstraat van Dresden

Großer Garten

17de-eeuws park in hartje Dresden

Pfund's Molkerei

Voormalige melkwinkel met Jugendstil decor

Monumenten

Zwinger

Een barok gebouwencomplex

Rathausturm

68 meter hoge toren

Hauptbahnhof

Kathedraal van staal en glas

Schloss Pillnitz

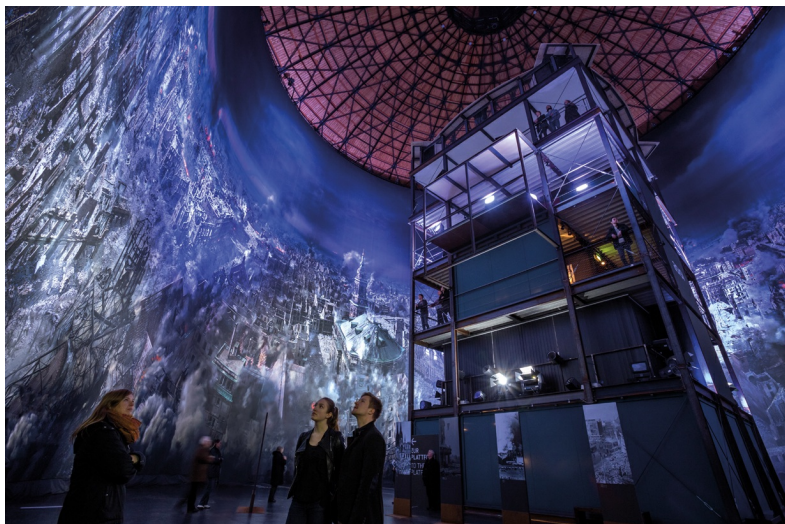
Vorstelijk zomerverblijf

Kerken

Frauenkirche

Sinds 2005 staat de kerk er weer

Geschiedenis

Reconstructie van het verwoeste Dresden, te zien in de Panometer. Er is gebruikt gemaakt van originele opnamen. Foto © asisi Tom Schulze

In 1206 werd de naam Dresdene voor het eerst in een document genoemd. Maar er waren al veel eerder mensen neergestreken. De oudste sporen van menselijke bewoning gaan terug tot de oude steentijd (40.000 v. Chr.) en zijn gevonden in Dresden-Plauen. In de jaren'90 hebben archeologen in het stadsdeel Nickern overblijfselen van een belangrijke nederzetting uit de jonge steentijd (5500-4500 v. Chr.) opgegraven. Het ging om de bandkeramische cultuur. Enkele van deze vondsten zijn te zien in het Heimat- und Palitzsch museum.

Na de jaartelling was het vruchtbare Elbetal vooral in trek bij rondtrekkende Germaanse stammen. Deze waren weer richting westen vertrokken toen rond 600 n. Chr. Slaven (Sorben) in de buurt van de huidige Neumarkt het (vissers-)dorp *Dreždany* stichtten. Het was niet het enige Slavische dorp, een groot deel van Saksen werd bewoond door Slavische vissers, boeren en ambachtslieden. In de rode eeuw kwamen de Germanen weer terug en domineerden weldra de Slavische bewoners. Tegenwoordig herinneren alleen de namen van een aantal stadsdelen (bijvoorbeeld Loschwitz, Blasewitz, Zschertnitz, Tolkewitz) nog aan de Slavische periode. In die tijd was Meissen belangrijker dan Dresden. Koning Heinrich I liet in 929 op de Burgberg een burcht bouwen en in 968 ontstond het bisdom Meissen. Weliswaar viel Dresden onder de invloedssfeer van Meissen, maar het kreeg gaandeweg meer privileges en kon daardoor profiteren van de opkomende handel in heel Europa.

Stad in wording

Een paar eeuwen later was Dresden uitgegroeid tot een ommuurde stad met een paar duizend inwoners, stadstorens, woningen, werkplaatsen, een burcht, raadshuis, klooster en een hospitaal.

De Altmarkt was toen ook al een centrale locatie. Vanwege de overstromingen van de Elbe lag de stad iets hoger, zoals nu nog te zien is bij de aflopende Münzgasse.

Het jaar 1485 was voor Dresden belangrijk. Toen werd besloten dat het gebied waar de vorsten van het huis Wettin regeerden werd opgedeeld. Ernst werd vorst van het 'Thüringer' deel, zijn broer Albrecht kreeg het 'Meissische' deel (het latere Saksen). Albrecht besloot dat Dresden de residentie werd van zijn hertogdom, dat in de 16de eeuw een kurfürstendom werd en nog later een koninkrijk. Meissen verloor hiermee zijn politieke functie en Dresden kon zich verder ontwikkelen. Kurfürst Friedrich August I (1670-1733), beter bekend als **August der Starke**, heeft daarbij een belangrijke rol gespeeld. Hij gaf opdracht voor de bouw (of verbouw) van de Zwinger, Schloss Pillnitz, Schloss Moritzburg, Japanisches Palais en het Taschenbergpalais. Het laatste was bestemd voor Gravin von Cosel, zijn belangrijkste maitresse. Hij breidde de kunstverzamelingen (schilderijen, juwelen, porselein en zelfs oriëntaalse kunst) van zijn voorvaders aanzienlijk uit. De grootschalige en dagenlange feesten waren vooral bedoeld om de gasten uit binnen- en buitenland te imponeren. Veel aanzien kreeg August der Starke door de verkiezing tot koning van Polen (1697). De zoon van August der Starke, **Friedrich August II**, gaf een verdere stimulans aan de culturele bloei, zoals de totstandkoming van de Hofkirche. Tegelijk ontwikkelde de burgerij zich, die opdracht gaf tot de bouw van de nieuwe Frauenkirche (gereed in 1743).

Schaduwzijden

Er waren ook schaduwzijden. Naast grote stadsbranden en diverse epidemieën raakte Dresden verwickeld in een aantal oorlogen die een groot beslag legden op de schatkist. August der Starke sleepte Saksen mee in de (grote) Noordse oorlog en koos partij voor Rusland en Denemarken (die 20 jaar lang om de hegemonie in de Oostzee tegen Zweden vochten). Later raakte Saksen betrokken bij de oorlogen tussen Oostenrijk en Pruisen (Silezische oorlogen), waarbij Saksen aan de kant stond van Oostenrijk. In de derde Silezische oorlog, beter bekend als zevenjarige oorlog (1756-1763), werd Saksen bezet door Pruisen. Na afloop was er veel schade aan de gebouwen en was het aantal inwoners gehalveerd. Bij de Napoleontische oorlogen sloot Saksen zich aanvankelijk aan bij Rusland, maar toen Napoleon Saksen binnen was gevallen, wisselde het van bondgenoot. Het overlopen kwam Saksen duur te staan, want na afloop (1815) moest het bijna de helft van het grondgebied aan Pruisen afstaan. Op 26 en 27 augustus 2013 was het precies 200 jaar geleden dat Dresden het strijdtoneel was van de gevechten tussen de troepen van Napoleon en de geallieerden. Vooral in de Großer Garten is flink gevochten. Hoewel Napoleon de Slag bij Dresden won, moest hij twee maanden later bij de Slag van Leipzig definitief het onderspit delven. Aan het begin van de 19de eeuw was Saksen een koninkrijk geworden, maar speelde op het Europese politieke toneel slechts een bijrol. Gelukkig gaf de opkomende industrie en de intrede van stoomtreinen en -boten een nieuwe impuls aan de ontwikkeling van Dresden.

Uitvindingen

*Dresden stond aan de wieg van de koffiefilter, Odol mondwater, tand-pastatube, de eerste Duitse stoomlocomotief, melkchocolade en diverse camera's. Maar de meest opzienbarende uitvinding dateert uit de 18de eeuw en is die van het Europees porselein. De alchemist **Johann Friedrich Böttger** (1682-1719) beweerde dat hij goud kon maken. In opdracht van August der Starke probeerde hij zijn voorspellingen uit te laten komen. Dat lukte niet, maar in de gewelven onder de huidige Brühl'sche Terrasse slaagde hij met hulp van de geleerde Ehrenfried Walther von Tschirnhaus erin om in 1708 het 'witte goud' (porselein) te maken. In Azië werd wel porselein gemaakt, maar in Europa was dat nog niet eerder gelukt. In 1710 kon in de Neustadt een kleine fabriek worden geopend. Al gauw bleek dit een kwetsbare locatie. Men week uit naar de Albrechtsburg in Meissen, waar nieuwgierigen op afstand konden worden gehouden en waar de fabricage dus veilig was.*

Dresden na 1900

De 20ste eeuw is de meest ingrijpende periode in de geschiedenis van Dresden. Vier keer veranderde de bestuursvorm van de stad, vaak met vergaande gevolgen voor de bevolking, die toch al zoveel zou lijden onder de twee wereldoorlogen. In de eerste wereldoorlog verloren 14.000 Dresdenaren hun leven en kwamen honderden en armoede op grote schaal voor. In 1918 trad koning Friedrich August III onder dwang af. De 'Freistaat' Saksen ontstond met Dresden als hoofdstad. Afgezien van een onrustig begin was de situatie in de jaren '20 stabiel. Vernieuwingen deden hun intrede. Zo ontstond de expressionistische kunstenaarsgroep Brücke met namen als **Otto Dix** en Oskar Kokoschka.

Andere terreinen (fotografie, film, radio, luchtvaart, theater) bleven niet achter. Het grondgebied van Dresden werd aanzienlijk uitgebreid door een (gedwongen) gemeentelijke herindeling van de omliggende plaatsen. De rust was van korte duur. Eind jaren '20 trof de economische crisis ook Dresden: binnen een jaar na de beurskrach van 1929 was een derde van de beroepsbevolking werkloos geworden. In 1933 kwamen in heel Duitsland de nationaalsocialisten aan de macht. Maar een jaar eerder had de NDSAP in de gemeenteraad van Dresden al een krappe meerderheid behaald en stapte de sociaaldemocratische burgemeester over naar de NSDAP. De gevolgen waren net als elders in Duitsland. Van de jonge Weimar-democratie was niets meer over. Politieke tegenstanders werden opgepakt. Zogeheten 'Entartete' kunst (kunst die in strijd was met nationaalsocialistische ideeën) werd uit de musea gehaald en verkocht of verbrand. In Dresden ging het om honderden schilderijen van onder andere Otto Dix. Joodse inwoners kregen met steeds meer beperkingen te maken, die uitmondten in deportaties naar de concentratiekampen. Rond 1943 was Dresden bijna geheel 'judenfrei', alleen een aantal gemengd gehuwden (waaronder schrijver Victor Klemperer) woonde nog in de stad. Hoewel de collecties schilderijen en andere kunstschaten al voor het uitbreken van de oorlog in veiligheid waren gesteld, was de verwachting dat de stad vanwege zijn historische gebouwen nooit aangevallen zou worden. Dat bleek uiteindelijk een misvatting. In de nacht van 13 op 14 februari 1945 werd Dresden door de geallieerden gebombardeerd. Met zo'n 25.000 doden en de verwoesting van duizenden woningen en bijna alle histori-

sche gebouwen waren de gevolgen enorm. Dresden was in het hart geraakt. (zie kadertekst)

DDR

Op 8 mei 1945 werd Dresden bevrijd – of bezet, zoals veel Duitsers het nu zien – door het Rode Leger. Er werd melding gemaakt van diefstal en verkrachting door de Russische soldaten. Bovendien werden fabrieken, die nog in tact waren, ontmanteld en naar Rusland gebracht, net als treinstellen.

Na de verdeling van Duitsland door de geallieerden was de weg vrij voor de oprichting in 1949 van de Deutsche Demokratische Republik (DDR). De eerste jaren stonden in het teken van letterlijk puinruimen. Later volgde een voorzichtig begin van de wederopbouw die ruim een halve eeuw zou duren. Sommigen meenden dat er in de DDR-tijd te veel geld naar Berlijn ging en dat Dresden daar de dupe van werd. De ingestorte Frauenkirche bleef als een hoop puin liggen en moest het symbool van het kwaad voorstellen. Andere gebouwen werden niet opgeknapt maar gesloopt. Daar kwamen dan moderne, op socialistische leest geschoeide bouwwerken voor terug, zoals het winkelgebied van de Prager Straße. De zwarte kanten van het politieke systeem van de DDR zijn bekend. Geen democratische rechtsorde, geen vrijheid van meningsuiting, gecensureerde informatie (in tegenstelling tot Berlijn was in Dresden de West-Duitse tv niet te ontvangen), het wijdverbreide netwerk van de geheime dienst (Stasi) en de reisbeperkingen voor het buitenland. Het systeem had ook positieve zaken. Woning, eten en een baan waren min of meer gegarandeerd. Voorzieningen voor kinderopvang, onderwijs en pensioen (vanaf 60 jaar) deden niet onder voor die in het westen. Wel moest men het lange wachten op bepaalde goederen (tien jaar voor nieuwe badkamertegels of vijftien jaar voor een Trabant) voor lief nemen. Wie zich plooidde en daarnaast ook eigen initiatief nam (zoals het ruilen van goederen of diensten) kon het redelijk uithouden. Toch bleek dit niet voldoende. Steeds meer mensen werden ontevreden over het systeem en de verdeling van de macht. Leipzig heeft de reputatie de bakermat van de Wende te zijn, omdat er grote demonstraties waren (1989). Maar op hetzelfde moment waren er ook in de Prager Straße protestenbijeenkomsten en praatten ‘actievoerders’ achter de schermen met de lokale autoriteiten.

Na 1990

Dresden is de afgelopen twintig jaar ingrijpend veranderd. De democratie is terug. Links en rechts in Dresden houden elkaar redelijk in evenwicht. De huidige centrumlinkse coalitie (Linken, Grünen, SPD en CDU) staat onder leiding van de FDP-burgemeester Dirk Hilbert. Sinds de laatste gemeenteraadsverkiezingen maakt ook de extreemrechtse AfD *Alternative für Deutschland* deel uit van de gemeenteraad.

De wekelijkse demonstraties van *Pegida* (wat staat voor: Patriottische Europeanen tegen de Islamisering van het Avondland) houden echter de gemoederen het meest bezig. De bijeenkomsten op maandagavond op het Schloßplatz brengen niet meer hele grote groepen mensen op de been vergeleken met de begintijd in 2014. Maar men legt in Dresden een relatie tussen de negatieve beeldvorming in het buitenland en het (iets) teruglopend aantal overnachtingen. Het aantal inwoners beweegt zich de laatste jaren ruim boven de half miljoen (31 december 2016: 553.000). Het is vooral het aantal geboorten dat voor de groei zorgt. Er lijkt een

tendens dat er meer mensen uit Dresden naar elders verhuizen dan andersom. Toch zijn van elke tien inwoners er vijf niet in Dresden opgegroeid. De afgelopen jaren zijn er op belangrijke publieke functies steeds meer West-Duitsers gekomen. Dat geeft weleens scheve gezichten.

In een hoog tempo is de wederopbouw verder ter hand genomen. Er wordt veel, misschien wel te veel, geïnvesteerd in nieuwe hotels, appartementen en winkelcentra. Vaak zijn dit buitenlandse investeerders. Mede hierdoor heeft de Neumarkt weer een gezicht gekregen nadat het tientallen jaren een lege vlakte was. In 2006 verkocht de gemeente het eigen woningbezit aan een Amerikaanse investeerder en kon met de opbrengst (zo'n slordige €1 miljard) in één klap haar schulden aflossen. Hiermee werd Dresden een van de weinige schuldenvrije steden in Duitsland. Er bleef zelfs nog iets over. Hiervan zijn onder andere maatschappelijk relevante stichtingen opgericht en een aantal bouwprojecten in gang gezet (bijvoorbeeld de realisering van twee theaters). De rest is als reserve opzijgezet. Dit kwam goed van pas, want hiermee konden de teruglopende inkomsten van de gemeentekas worden opgevangen. Inmiddels is dat niet meer voldoende. Maar naast verhoging van de belastinginkomsten is de gemeente doorgegaan met investeren. Financieel gezien blijft het opletten, maar in vergelijking met veel andere Duitse steden staat Dresden er goed voor. De verwachtingen ten tijde van de Wende zijn lang niet allemaal uitgekomen. Zo zijn de DDR-zekerheden 'bed, brood, baan' geen vanzelfsprekendheden meer. De werkloosheid schommelt rond de tien procent. Maar de werkgelegenheid in Dresden is vergeleken met andere Oost-Duitse steden een sterk punt. Diverse bedrijven en onderzoeksinstellingen hebben zich in Dresden gevestigd, met name op het gebied van micro-elektronica en halfgeleiders. Daarnaast is de toeristensector belangrijk. De buitenstaander verbaast zich over de grote schare jaarlijkse festiviteiten. Er worden zelfs nieuwe tradities in het leven geroepen, zoals het jaarlijkse Semperball begin januari of het boerenkool eten (een cadeau van partnerstad Hamburg) in dezelfde maand. Maar kennelijk heeft de stad dit nodig, want het brengt veel Dresdenaren op de been en dat is weer goed voor de lokale economie.

Altstadt: het visitekaartje van Dresden

Altstadt: het visitekaartje van Dresden

Hauptbahnhof met de bijzondere dakconstructie

Een bezoek aan de Altstadt is absoluut aan te raden als je voor het eerst in Dresden bent. Hier staan de belangrijkste paleizen, musea, kerken en andere gebouwen waar Dresden bekend om is. De Altstadt is redelijk compact en de culturele hoogtepunten liggen op loopafstand van elkaar. Daarom is de Altstadt bij dagjesmensen een populaire bestemming en kan het in de zomermaanden bij de belangrijkste bezienswaardigheden druk zijn. De inwoners van Dresden bezoeken de Altstadt vooral vanwege het uitgebreide winkel-aanbod, dat grotendeels overdekt is. Bij mooi weer strijken de toeristen neer op één van de terrassen rond de Frauenkirche. De Dresdenaren zelf zoeken vooral de horeca in het gebied rond de Weiße Gasse op.

Hauptbahnhof-Prager Straße

Het **Hauptbahnhof** aan het Wiener Platz is een goed vertrekpunt voor een eerste kennismaking met de Altstadt. Het station zelf stamt uit het einde van 19de eeuw en had veel te lijden onder de bombardementen van 1945 en de overstromingen in 2002.

Maar met de recente grote renovatie staat het station er weer mooi bij. Van binnen oogt alles licht en open. De stationshal heeft een grote koepel van glas en metaal, voor het dak boven de perrons heeft architect Norman Forster kunstvezelplaten laten aanbrengen, dat wel daglicht maar geen warmte doorlaat. Het Wiener Platz gaat in oostelijke richting over in de **Prager Straße**. Dit is nu een van de belangrijkste autovrije winkelstraten en verbindt het Hauptbahnhof met de Altmarkt. Na de tweede wereldoorlog was een deel van de 19de-eeuwse woningen, winkels en hotels verwoest. Uiteindelijk is alles gesloopt. Dit bood mogelijkheden voor een modernere uitstraling, waarbij de bouwmeesters ook naar de Rotterdamse Lijnbaan hebben gekeken. In de lijn van de DDR-ideologie moest de Prager Straße het internationale karakter van de socialistische maatschappij benadrukken. Blikvangers zijn de drie kolossale IBIS-hotels, genoemd naar de rotsen Bastei, Königstein en Lilienstein in het Elbezaandsteengebergte. Even verderop in de zijstraat rechts staat (richting de St. Petersburger Straße) een opvallend gebouw, waarvan een deel van de verdiepingen scheef lijkt te hangen. Het is het UFA-Kristallpalast, een bioscoop met acht zalen, ontworpen in de jaren negentig van de vorige eeuw door het Weense architectenbureau Coop Himmelb(l)au. Dit voorbeeld van deconstructivisme werd door veel Dresdenaren met gemengde gevoelens ontvangen.

Kreuzkirche

Na de kruising met de drukke Dr. Kulz Ring loopt de Prager Straße nog even door en eindigt op een groot plein, de Altmarkt. Al vanaf het ontstaan van de stad Dresden heeft het plein een centrumfunctie gehad. Tot de bouw van de Zwinger gebruikten de keurvorsten deze plaats voor hun festiviteiten. Bij de wederopbouw na de oorlog is het plein een stuk groter geworden. Jaarlijks wordt hier in december een grote kerstmarkt (*Striezelmarkt*) gehouden.

In de uiterste zuidoostelijke hoek van de Altmarkt staat de **Kreuzkirche**, de grootste kerk van Dresden (ruim drieduizend zitplaatsen). De geschiedenis gaat terug tot 1206 toen op de plaats van de Kreuzkirche een kleine kapel stond. Vanaf 1539 is het een lutherse kerk. Opvallend is de 92 meter hoge toren, die voor iets meer dan de helft beklommen kan worden (€4). Bij het naoorlogs herstel is het interieur expres sober gehouden. Wekelijks (apr-nov) vinden er orgelconcerten plaats. Ook het eigen jongenskoor, het *Dresdner Kreuzchor*, treedt regelmatig op. De kerk onderhoudt al decennialang nauwe contacten met kerkgemeenschappen uit andere steden die in de oorlog werden gebombardeerd, zoals Rotterdam en Coventry. Elke vrijdag wordt gebeden voor vrede en verzoening.

Even verderop in de Kreuzstraße (nr. 6) is de ingang van de **Rathausturm** (mei-okt 10-17.30 uur, €3, www.dresden.de). De Rathausturm was een van de weinige bouwwerken in de Altstadt die na de bombardementen niet was ingestort. Een wiebelige lift brengt de bezoeker naar 68 meter. Tussen de vijftien manshoge beelden, die de menselijke deugden voorstellen, is het uitzicht fraai. De Rathausturm is vanwege onderhoud een lange periode gesloten geweest, maar volgens planning vanaf de zomer 2017 weer geopend voor publiek.

Kreuzkirche ma-za 10-18 uur, zo vanaf 12 uur • gratis •

www.kreuzkirche-dresden.de

]wr]

Bombardementen op Dresden

*In zijn dagboek 'Tot het bittere einde' beschrijft Victor Klemperer wat hij als ooggetuige zag van de **bombardementen op Dresden**. 'De bominslagen leken hier voorbij, maar overal om ons heen stond alles in lichterlaaie. Ik kon geen enkel detail onderscheiden, ik zag overal alleen maar vlammen, hoorde geknetter van het vuur en de storm en voelde een verschrikkelijke innerlijke spanning.' De grootste ramp in de geschiedenis van Dresden begon op 13 februari 1945 's avonds rond 22 uur toen 245 vliegtuigen van de Britse luchtmacht hun vernietigende brandbommen en mijnen op het centrum van Dresden gooiden. Drie uur later volgde een tweede, veel grotere aanval. Amerikaanse vliegtuigen bombardeerden in de dagen daarna een aantal specifieke doelen. In totaal zijn ongeveer 1300 bommen afgeworpen. Drie dagen lang stond het centrum van Dresden in brand. Zo'n 75.000 woningen waren weggevaagd; 100.000 woningen waren beschadigd. Van de historische gebouwen was bijna niets meer over. In 2009 heeft een officiële commissie het aantal doden op 25.000 vastgesteld. Veel slachtoffers vielen in de schuilkelders, waar mensen door de enorm hoge temperaturen stikten. Vlak na de bombardementen werden op de Altmarkt 6865 lijken verbrand. Een tekst in de bestrating herinnert hieraan. Op alle begraafplaatsen in Dresden zijn slachtoffers begraven, maar de meesten op de Heidefriedhof (Moritzburger Landstraße 299, 7-16 uur, in zomermaanden langer open). Bij het massagraf staat een gedenkmuur. Elk jaar op 13 februari wordt daar een herdenking gehouden. De laatste jaren moet een grote politiemacht verhinderen dat extreem rechts en links slaags raken.*

Kulturpalast en Neumarkt

Weer terug naar de Altmarkt. In oostelijke richting, aan de andere kant van de Wildrufferstraße, staat het **Kulturpalast**. Het grote, platte gebouw dateert uit de jaren '60 en is de thuisbasis van de *Dresdner Philharmonie*. Plannen voor een grote opknappbeurt waren er al jaren, maar in 2013 is eindelijk met een grootschalige renovatie begonnen. De totale kosten bedragen 90 miljoen euro. Het gebouw wordt in het voorjaar van 2017 opnieuw in gebruik genomen. Nieuw is dat de stadsbibliotheek en het theatergezelschap Die Herkuleskeule hun intrek nemen in wat in de DDR-tijd werd beschouwd als het Haus der sozialistischen Kultur. De VVV (*Dresden Information*), die lange tijd prominent op de hoek Schloßstraße/Wilsdruffer Straße zat, is niet meer teruggekomen. Daarvoor moet je nu naar het overdekte winkelcentrum QF Passage, Neumarkt 2. Voor concerten van de *Dresdner Philharmonie* kun je in het Kulturpalast nog wel kaarten kopen. Het Kulturpalast vormt de overgang naar de **Neumarkt**, die er schuin achter ligt. Dit plein was de laatste jaren een bouwput, maar het krijgt steeds meer een gezicht. Hieraan vooraf gingen vele discussies die uitmondde in een burgerinitiatief. Moest de bebouwing (appartementen, winkels, horeca) zoveel mogelijk in de oorspronkelijke stijl worden nagebouwd of mochten ze een moderne (re) uitstraling krijgen? Uiteindelijk is bijna geen enkel gebouw exact gekopi-

eerd, maar roept het plein hier en daar wel de sfeer van drie eeuwen geleden op. Het gebied waar de Neumarkt ligt werd waarschijnlijk al rond 600 v.Chr. bewoond. Op de plaats van de huidige Frauenkirche stonden in de middeleeuwen een romaanse kerk met kerkhof en een paar huizen. Vermoedelijk waren de bewoners Slaven. Even verderop, nabij de Augustusbrücke, ontstond in de 12de eeuw een kleine nederzetting, die al gauw groter werd. Gedurende een paar eeuwen liep er een stadsmuur tussen de nederzetting bij de Frauenkirche en de rest van de Neumarkt. In de 16de eeuw verdween de muur en kon de Neumarkt uitgroeien tot zijn huidige vorm.

Frauenkirche

Luther voor de Frauenkirche

Een paar muren en een enorme berg puin, dat was alles wat van de **Frauenkirche** was overgebleven na de geallieerde luchtaanval. Sinds 2005 staat de kerk er weer in volle glorie bij (zie kadertekst). De kaartverkoop voor concerten in de Frauenkirche is de laatste jaren regelmatig verhuisd. Tegenwoordig kun je voor tickets en andere informatie terecht op de Georg-Treu-Platz 3 (open: ma-vr 9-18 uur, za 9-15 uur). Voor wie redelijk fit is en geen hoogtevrees heeft, is het 67 meter hoge uitzichtplatform in de koepel een aanrader. Vlak voor de Frauenkirche, aan de kant van de Neumarkt, staat het beeld van kerkhervormer Maarten Luther. Luther heeft Dresden een aantal malen bezocht. In het museum van het Residenzschloss bevinden zich een aantal voorwerpen van Luther, zoals een drinkbeker en een zegelring).

Sinds begin 2017 staat er in het verlengde van Luther richting het Kulturpalast een opzienbarend kunstwerk van de Duits-Syrische kunstenaar

naar Manaf Houlbani. Het zijn drie verroeste bussen, die met hun achterkant op de grond zijn gezet. De kunstenaar heeft zich voor het Monument, zoals het kunstwerk heet, laten inspireren door een tafereel dat hij in Aleppo zag. Over het kunstwerk zijn de Dresdenaren sterk verdeeld.

 Frauenkirche koepel ma-za 10-18 uur, zo 12.30-18 uur, 's winters tot 16 uur, kerk ma-vr 10-12 en 13-18 uur • €8 • www.frauenkirche-dresden.de

 Frauenkirche

*Vanaf de 11de eeuw heeft er op de plaats van de **Frauenkirche** een kerk gestaan. Begin 18de eeuw dreigde de toenmalige kerk in te storten, waarop besloten werd een geheel nieuwe kerk te bouwen. Architect George Bähr tekende een groot en vooral hoog, achthoekig gebouw met een beeldbepalende koepel (met de bijnaam 'stenen klok'), die van veraf te zien was. Uiteraard werd voor de barokke kerk elbezaandsteen gebruikt. Alleen al voor de koepel was 12.000 ton zandsteen nodig. Op 15 februari 1945, twee dagen na de bombardementen, stortte de uitgebrende Frauenkirche in. De DDR-autoriteiten besloten om niet over te gaan tot herbouw. De ruïne kreeg de status van een 'Mahnmal', een monument als waarschuwing tegen de oorlogsverwoestingen. Na de val van de muur nam een groep burgers het initiatief voor de wederopbouw, die zoveel mogelijk moest overeenkomen met het oorspronkelijke ontwerp. In totaal kostte de bouw €131 miljoen. Meer dan de helft is bijeengebracht door particulieren uit binnen- en buitenland. In de tentoonstellingsruimte beneden in de Frauenkirche wordt hier uitvoerig bij stilgestaan. Waar mogelijk is bij de wederopbouw gebruik gemaakt van origineel materiaal. Zo zijn er voor de buitenmuur 7110 stenen uit het puin gebruikt. Deze zijn door hun zwarte gloed goed te herkennen. Zo'n dertien jaar duurde het voordat de kerk helemaal klaar was. Sindsdien is het een grote toeristische trekpleister. Over het interieur is niet iedereen te spreken. Het zou te kitscherig zijn, maar smaken verschillen. Kritische orgelliefhebbers betreuren het dat het nieuwe orgel geen exacte kopie geworden is van het befaamde Silbermann-orgel, waar Bach nog op gespeeld heeft. Wie echter de kans krijgt een orgelconcert bij te wonen, moet daar gebruik van maken. De akoestiek is indrukwekkend.*

Langs de Elbe

Hoewel er vele straten op de **Neumarkt** uitkomen is het alleen voor voetgangers en fietsers een belangrijk verkeersknooppunt. Zelfs het openbaar vervoer is afwezig. Vanaf hier loopt de Altstadt zowel in nooroostelijke als noordwestelijke richting door. Via de trappen aan het einde van de Münzgasse kom je op de **Brülsche Terrasse**, een wandelpromenade boven op de vroegere verdedigingsmuur.

In de gewelven van de muur slaagde **Johann Friedrich Böttger** in 1708 met hulp van Ehrenfried Walter von Tschirnhaus erin om als eerste in Europa porselein te maken. De wandelpromenade was in die tijd een tuin, waar vele feesten werden gehouden. Keurvorst **Friedrich August II** schonk het in 1740 aan Graaf Von Brühl, een belangrijke minister. Beneden liggen de steigers van de stoomraderboten, die in de zomermaanden (en in mindere mate ook in de winter) op de Elbe varen. Aan de Brülsche Terrasse staan enkele statige gebouwen, die juist vanaf de andere Elbeoever goed te zien zijn. Het eerste gebouw is de Hogeschool voor Beeldende Kunst. Het gebouw dateert uit 1884, maar heeft inmiddels meerdere restauraties achter de rug. Er worden regelmatig tentoonstellingen gehouden. In het dak van het middendeel is een opvallende koepel van glas en staal, die ook wel 'citroenpers' wordt genoemd (www.hfbk-dresden.de).

Naast de hogeschool staat de *Kunsthalle im Lipsiusbau*, een gebouw in neorenaissance stijl met veel decoraties. Deze tentoonstellingsruimte van de SKD (Staatliche Kunstsammlungen Dresden) is vernoemd naar de architect prof. Constatin Lipsius. (openingstijden verschillen per tentoonstelling, www.skd.museum/de).

Luttele meters verderop staat het **Albertinum**, het museum voor moderne kunst of de *Galerie Neue Meister*, zoals het in Dresden wordt genoemd. Het omvat een collectie beeldende kunst en een collectie schilderijen vanaf de Romantiek tot de hedendaagse schilderkunst. De laatste jaren is het museum, oorspronkelijk een wapendepot uit de 16de eeuw, ingrijpend verbouwd nadat in 2002 de depots in de kelderruimten onder water kwamen te staan. De Berlijnse architect Staab heeft boven de grote binnenplaats twee verdiepingen aangebracht waar nu de depots en werkruimten zijn. Aan het Georg-Treu-Platz is een extra ingang gekomen. Heel aardig zijn de *Schaudepots*, ruimten waar op een ongedwongen manier een deel van de depotcollectie wordt getoond. De grote, overdekte binnenplaats is vrij toegankelijk.

 Albertinum di-zo 10-18 uur • €10 • www.skd.museum

Caspar David Friedrich

*Monument voor schilder en tekenaar
Caspar David Friedrich*

De Brühlische Terrasse gaat richting de Carolabrücke over in de *Brühlische Garten*. Hier is de promenade veel breder dan aan de kant van de **Augustusbrücke**. Naast bankjes, bloemperken en de fontein (*Delphinbrunnen*) zien we ook een aantal monumenten. De meest opvallende is een eerbetoon aan **Caspar David Friedrich** (1794-1840), een van de belangrijkste vertegenwoordigers van de Romantische teken- en schilderkunst in Duitsland. Het kunstwerk bestaat uit een venster, stoel en schildersezel. Een bekend citaat van de schilder (vrij vertaald: 'Een schilder moet niet alleen schilderen wat hij ziet, maar ook wat hij voelt') is afgebeeld op een bijbehorende plaquette. Pal aan de overkant van de Elbe liggen twee gebouwen van de deelstaatregering, het *Finanzministerium* en de

Sächsische Staatskanzlei. Beide gebouwen zijn rond 1900 gebouwd.

Nieuwe Synagoge

Via de Brühlische Garten kom je bij de **Nieuwe Synagoge** (rondleidingen zo-do, zie schema op www.hatikva.de, €6, hoofddeksel voor mannelijke bezoekers verplicht) in Am Hasenberg 1.

Dit strakke en somber ogende gebouw heeft meer weg van een gevangenis dan van een gebedshuis. Maar het ontwerp (een 'in zichzelf naar het oosten gekeerde kubus') viel meteen in de architectenwereld in de smaak en werd in 2002 uitgeroepen tot Europees gebouw van het jaar. De nieuwe synagoge staat naast de plaats waar de oude synagoge (ontwerp van Semper, die ook de opera heeft ontworpen) in 1938 in de *Kristallnacht* werd verwoest. De exacte plaats wordt op de

grond van de binnenplaats met lijnen aangegeven. Een davidsster, een van de weinige tastbare overblijfselen van de oude synagoge, is boven de entree aangebracht. Tegenover het hoofdbouwwerk is een cafetaria waar koosjere producten verkrijgbaar zijn.

Kunstschatten

Stallhof met aan het einde twee bronzen zuilen die gebruikt werden bij het ringsteken

De **Augustusstraße** begint vlak achter het *Verkehrsmuseum*, dat aan de Neumarkt staat. Het is een van de meest gefotografeerde straten van Dresden. Aan de westkant bevindt zich de **Fürstenzug**, dat zoiets als ‘optocht van de vorsten’ betekent. Over een lengte van 102 meter zijn afbeeldingen te zien van vorsten van het geslacht Wettin, dat tot 1918 in Dresden (en later Saksen) aan de macht was. Ongeveer 25.000 tegels van Meissen-porselein zijn tussen 1905 en 1907 in de tableaux verwerkt. Opmerkelijk: maar een paar honderd tegels raakte in de oorlog beschadigd.

Het gebouw waarop de Fürstenzug is afgebeeld heet de **Lange Gang** en vormt de oostelijke begrenzing van de **Stallhof**. In deze recent gerestaureerde binnenplaats werden eind 16de eeuw de eerste toernooien gehouden. Bronzen zuilen herinneren aan het ringsteken. Tegenwoordig vinden er nog steeds riddertoernooien en andere evenementen plaats. Aan de westelijke kant staan de voorma-

lige stallen, die nu in gebruik zijn bij het *Johanneum*, beter bekend onder de naam *Verkehrsmuseum*.

De Augustusstraße eindigt aan de andere kant bij het **Schlossplatz**. Het loont de moeite om even stil te staan en rustig naar de omliggende gebouwen te kijken. De meeste horen bij het Residenzschloss. Pal naast de Fürstenzug staat de **Georgenbau** met de opvallende trapgevel. Het was het eerste renaissancegebouw in Dresden. De neorenaissance pui is pas begin 20ste eeuw aangebracht. De poort in de Georgenbau, de Georgetor, leidt naar de hoofdingang van het Residenzschloss.

Hofkirche

De **Hofkirche** heet officieel 'kathedraal St. Trinitatis' en bevindt zich tussen het Schlossplatz en Theaterplatz. Je kunt de kerk moeilijk missen, al was het maar om de 78 levensgrote beelden van heiligen die op de balustraden van het dak staan. Friedrich August II, net als zijn vader August der Starke katholiek, gaf in 1739 opdracht voor de bouw, die pas in 1751 voltooid was. Maar toen stond er ook een indrukwekkend grote kerk (oppervlakte 4800 m²) in een Italiaanse barokstijl met een hoofdzakelijk rococo-interieur. Eén van de bezienswaardigheden is de uit hout gesneden kansel van beeldhouwer *Balthasar Permoser*.

Het Silbermann-orgel wordt regelmatig tijdens concerten bespeeld. In de grafkelder zijn zo'n 49 Saksische vorsten bijgezet. Alleen de allerbekendste, August der Starke (zie ook kadertekst), ontbreekt, omdat hij in Krakau begraven ligt. Zijn hart bevindt zich wel in de Hofkirche.

Achter de Hofkirche ligt aan de Elbe een restaurant met de naam *Italienisches Dörfchen*. Dit heeft betrekking op de bouw van de Hofkirche. Omdat de bevolking van Dresden protestant was en zo'n katholieke kerk maar niets vond, liet architect Chiaveri bouwvakkers uit Italië overkomen. Zij werden vlakbij hun werk gehuisvest. Op de plaats van de huisjes werd begin 20ste eeuw het huidige classicistische pand gebouwd.

Hofkirche ma-do 9-17 uur, vr 13-17 uur, za 10-17 uur, zo 12-16 uur • gratis
• www.bistum-dresden-meissen.de

Semperoper

Schuin tegenover het *Italienisches Dörfchen* staat de **Semperoper**, vernoemd naar de architect *Gottfried Semper*. De Sächsische Staatskapelle (opgericht in 1548) en het Semperoperballett zijn de vaste gebruikers. Het is niet de originele uitvoering van de in 1841 in gebruik genomen opera waar componist Richard Wagner de eerste jaren dirigent was.

In 1869 brandde de eerste Semperoper af, maar in 1878 konden er weer voorstellingen gegeven worden in de nieuwe Semperoper. Een eeuw later zorgden de bombardementen van 1945 en de overstromingen in 2002 wederom voor uiterst kostbare bouwactiviteiten (alleen de overstromingen al leverden een schadepost van €137 miljoen op). Maar de Semperoper wordt dan ook gezien als één van de belangrijkste operagebouwen in Europa, niet alleen vanwege het renaissance-ontwerp, maar ook vanwege de akoestiek en de imponerende inrichting. Eén kanttekening: dankzij vernuftig schilderwerk is niet alles wat het lijkt dat het is. Rondleidingen en kaartjes voor voorstellingen zijn gewild en kunnen het beste van tevoren gereserveerd worden.

De opera van Dresden

Semperoper rondleiding op wisselende tijden, info tel. 351 7966305 • €11
• www.semperoper-erleben.de

Zwinger

Aan het Theaterplatz, op een steenworp afstand van de Semperoper, ligt de **Zwinger**, een barok gebouwencomplex rondom een parkachtige tuin met waterpartijen. Aanvankelijk was er begin 18de eeuw nog geen bebouwing en werd het terrein gebruikt voor allerlei feestelijkheden.

Met de opdracht aan architect Matthäus Daniel *Pöppelmann* voor de bouw van een orangerie werd in 1709 een begin gemaakt met wat we nu kennen als de Zwinger (wat 'tussen de binnenste en buitenste stadsmuur' betekent). In de daaropvolgende jaren verrezen paviljoens, salons en toegangspoorten, rijkelijk voorzien van versieringen van de hand van de beeldhouwer *Permoser*. Alleen het deel waar nu de *Gemäldegalerie Alte Meister* en de *Rüstkammer* zijn werd pas rond 1855 gebouwd naar een ontwerp van *Gottfried Semper*. De eerste paviljoens en salons zijn gebouwd om de steeds groter wordende verzameling kunstvoorwerpen van *August der Starke* onder te brengen. Bij het paviljoen met de *Porzellan-sammlung* gaat een trap naar het (vrij toegankelijke) wandelpad dat als het ware over de daken van de gebouwen loopt. Het uitzicht op de tuin en de gebouwen is mooi.

Zwinger nader bekeken

Wie vanuit de richting van de Semperoper de tuin binnenkomt (en dus de Gemäldegalerie Alte Meister rechts laat liggen) ziet meteen aan de rechterkant het Franse paviljoen.

Aan de achterkant daarvan bevindt zich het Nymphenbad, een idyllische waterpartij met fonteinen tussen het groen. Naast het Franse paviljoen staat – in een soort uitstulping - het Wallpaviljoen. Het beeld van Hercules zou August der Starke zijn. In de naastgelegen **Mathematisch-Physikalischer Salon** worden allerlei historische uurwerken, meetinstrumenten en globes tentoongesteld. Na een jarenlange verbouwing is er nu een fraaie tentoonstellingsruimte ontstaan, waar met name de kostbare collectie globes mooi tot zijn recht komt. De toegangkaart omvat ook de Gemäldegalerie Alte Meister en de Porzellansammlung.

De grote kroon boven de Kronentor (uitgang aan de Ostra-Allee) symboliseert het Poolse koningschap van August der Starke. In de paviljoens die volgen (met bovenop de poort een porseleinen klokkenspel, uiteraard uit Meissen) kunnen liefhebbers van porselein hun hart ophalen. Het bevat een van de grootste collecties Chinees, Japans en Meissen porselein ter wereld. Grondlegger August der Starke begon in 1710 met verzamelen. In 1717 zou hij zelfs met de Pruisische koning zeshonderd soldaten geruild hebben tegen 151 Chinese vazen. Veel van het Aziatische porselein is via de VOC naar Europa gebracht. Voor wie geen tijd heeft om de befaamde porseleinfabriek in Meissen te bezoeken, kan in de **Porzellansammlung** een indruk krijgen van de geschiedenis van het eerste Europese porselein.

Mathematisch-Physikalischer Salon di-zo 10-18 uur • €10 •

www.skd.museum

Porzellansammlung di-zo 10-18 uur • €10 • www.skd.museum

Gemäldegalerie Alte Meister

De **Gemäldegalerie Alte Meister** is een 'must' voor elke kunstliefhebber. Het is het resultaat van een paar eeuwen verzamelwoede van de Saksische vorsten. Het bekendste werk is de Sixtijnse Madonna van Rafaël. Verder zijn er veel schilderijen van Hollandse, Vlaamse, Italiaanse en Spaanse meesters. Er zijn alleen al ongeveer achthonderd werken van Hollandse en Vlaamse schilders (o.a. Rembrandt, Vermeer, Rubens), waarvan ruim tweehonderd tentoongesteld.

Opvallend is dat de collectie al een paar eeuwen voor publiek toegankelijk is, voor het eerst in 1745 in de verbouwde stallen aan de Neumarkt (waar nu het Verkehrsmuseum is gevestigd) en vanaf 1858 op de huidige locatie in de Zwinger, pal aan het Theaterplatz. Tot 2018 wordt het museum stapsgewijs gerenoveerd. De oostelijke vleugel is al klaar en daar zijn de meeste topstukken te bewonderen.

Goed om te weten: De toegang tot de Gemäldegalerie is inclusief de Porzellansammlung en de Mathematisch-Physikalischer Salon.

Gemäldegalerie Alte Meister di-zo 10-18 uur • €10 • www.skd.museum

August der Starke

Zonder twijfel is **August der Starke** (1670-1733) een van de meest spraakmakende vorsten in de geschiedenis van Saksen. In 1694 werd hij onverwacht keurvorst van Saksen toen zijn broer Johann Georg op 28-jarige leeftijd stierf. August was een jaar eerder getrouwd met Christiane van Brandenburg-Bayreuth, maar een gelukkig huwelijk zou het nooit worden. Zij kregen samen een zoon, kroonprins Friedrich August. Vrij snel daarna trok Christiane zich terug op haar eigen slot Pretzsch, terwijl August overal en nergens was. Van minstens elf vrouwen is bekend dat zij een maitresse van August waren, waarvan Gräfin von Cosel de bekendste is. Acht bastaardkinderen zijn door August erkend. Ondanks de onverwachte troonswisseling stippelde August meteen allerlei plannen uit. Zo werd hij in 1697 katholiek om meer kans te maken op het Poolse koningschap, hetgeen een jaar later een feit was. Ondanks deelname aan diverse geldverslindende oorlogen, die telkens slecht afliepen, verzezen in Dresden in korte tijd paleizen en de Zwinger. Buitenlandse vorsten die op bezoek kwamen, raakten geïmponeerd, mede door de kostbare en omvangrijke kunstverzamelingen, toneelvoorstellingen, concerten en dagenlange feesten. Om dit allemaal te financieren was een belastingstelsel in het leven geroepen. Ook de opbrengsten van de winning van delfstoffen in het Erzgebirge zorgden voor inkomsten, net als de verdiensten van huisbankier Lehman. August der Starke dankt zijn naam aan zijn forse gestalte en fysieke kracht. Het verhaal gaat dat hij een hoefijzer met zijn blote handen had gebroken.

Residenzschloss

Het **Residenzschloss** ligt tussen de Hofkirche en de Neumarkt. Het was vanaf het midden van de 16de eeuw tot 1918 de hoofdverblijfplaats van de vorsten van Saksen. In de 13de eeuw stond er al een burcht. Begin 15de eeuw werd de **Hausmanturm** gebouwd.

Dat is nu een van de oudste delen van het Residenzschloss. De 100 meter hoge toren kan ook beklommen worden (geen lift). Op 39 meter is een uitzichtplateau. Neem hiervoor de hoofdingang via de Schloßstraße.

In de loop der eeuwen zijn er verbouwingen geweest en werden delen bijgebouwd. Dat leverde een gevarieerde verzameling bouwstijlen op. Uiteraard was ook het Residenzschloss na de oorlog verwoest. De restauratie kwam echter pas in de jaren '80 op gang en raakte na de Duitse eenwording in een stroomversnelling, hoewel deze nog steeds niet is afgerond.

De meeste bezoeken van het Residenzschloss komen voor de schatkamers in het *Neues Grünes Gewölbe* en *Historisches Grünes Gewölbe* waar zo'n 4500 voorwerpen tentoongesteld worden. De naam Grünes Gewölbe ('groene gewelven') slaat op de boogvormige groengeschilderde ruimten en wordt sinds 1586 al gebruikt. Een aantal jaar eerder liet keurvorst August van Saksen geheime opslagruimten inrichten voor zijn kostbaarheden. Het was August der Starke die vond dat deze schatkamers openbaar toegankelijk moesten zijn. Burgers moesten wel entree betalen. De acht aaneengesloten tentoonstellingsruimten van architect Pöppelmann zijn er nog steeds. De kamers werden naar het materiaal van de kunstvoorwerpen ingedeeld. Eerst het minst kostbare materiaal en aan het einde de juwe-

lenkamer. Spiegels zorgden voor allerlei ruimtelijke effecten, waardoor de bezoeker, als deze al niet geïmponeerd was, alsnog onder de indruk zou raken.

 Hausmannnturm apr-okt wo-ma 10-18 uur • €5 • www.skd.museum

Historisches en Neues Grünes Gewölbe

Op de begane grond bevindt zich nu de **Historisches Grünes Gewölbe** waarvoor elke dag een beperkt aantal kaarten beschikbaar zijn (te verkrijgen via voorverkoop en wie geluk heeft op de dag zelf).

Gelukkig is het **Neues Grünes Gewölbe** op de eerste verdieping wel goed toegankelijk. Het bevat ook veel indrukwekkende kunstvoorwerpen. Een van de mooiste objecten is '*Het hof in Delhi op de verjaardag van de Grootmogul Aureng-Zeb*', een poppenhuisachtige voorstelling van het hof van de heerser van het Mogoolrijk. Hofedelsmid Johann Melchior *Dinglinger* heeft meer dan honderd kleine geëmailleerde figuren gemaakt, veelal belegd met miniatuuredelstenen (er zijn alleen al 5223 diamanten gebruikt). Deze zorgen voor een betoverende aanblik.

De **Türkische Cammer** op de tweede verdieping is een nieuw onderdeel en omvat zo'n zeshonderd kunstvoorwerpen, waaronder een 20 meter lange zijden tent, uit het Ottomaanse rijk. Met het oog op de oorlogsdreiging werden alle kostbaarheden in 1938 overgebracht naar de 30 km verder gelegen Festung Königstein. Daar zijn ze de oorlog goed doorgelopen. Het Rode Leger heeft de voorwerpen meegenomen naar Rusland, maar in 1958 zijn ze teruggegeven aan Dresden.

De **Rüstkammer** was voorheen een onderdeel van de Zwinger maar is in 2013 ondergebracht in het Residenzschloss. De collectie omvat een zeer uitgebreide verzameling historische wapens. Zo'n 350 daarvan zijn te zien in de **Riesensaal**, die alleen al om zijn gewaagde moderne interieur de moeite waard is. De ruimte doet zijn naam eer aan en staat vol met geharnaste ruiters op kleurig versierde paarden. De pronkuitrusting van ruiter en paard werd gebruikt op riddertoernooien, die op de Altmarkt werden gehouden.

De Georgenbau, een apart deel van het Residenzschloss, huisvest het **Münzkabinett**, dat met 300.000 munten en onderscheidingen een van de oudste en grootste verzamelingen van Duitsland is.

De toegang tot het Neues Grünes Gewölbe is inclusief Türkische Kammer, Rüstkammer en Münzkabinett.

 Historisches Grünes Gewölbe wo-ma 10-18 uur • €12 • skd-dresden.de

 Neues Grünes Gewölbe wo-ma 10-18 uur • €12 • www.skd.museum

Neustadt: gevarieerd en levendig

Neustadt: gevarieerd en levendig

Neustadt. © DMG

Neustadt ligt tegenover de Altstadt aan de andere kant van de Elbe. Veel bezoekers laten dit deel Dresden aan zich voorbij gaan. Dat is jammer, want Neustadt is een heel gevarieerd en levendig stadsdeel met zowel statige barokgebouwen als knusse binnenplaatsen waar kunstenaars zijn neergestreken. Neustadt dankt zijn naam aan een omvangrijk bouwplan voor een 'Neuen Königlichen Stadt' toen de nederzetting in 1685 door een grote brand was getroffen. Tot die tijd heette het Altendresden en beperkte het grondgebied zich tot wat nu de Innere Neustadt (globaal de driehoek Marienbrücke, Carolanbrücke en Albertplatz) wordt genoemd. De Äussere Neustadt is aan de andere kant van de stadsmuren van de Innere Neustadt verder gegaan en bevindt zich nu tussen de Albertplatz, Bautzner Straße, de spoorlijn in het westen, Bischofsweg en Alaunplatz.

Innere Neustadt

De **Augustusbrücke**, oorspronkelijk een middeleeuwse brug die in de loop der eeuwen een paar keer vervangen is, verbindt de Altstadt met de Innere Neustadt. Aan het einde van de brug staat links het barokke **Blockhaus**, dat vanaf 1732 onder leiding van de architect Longuelune tot stand kwam.

Het massieve, vierkante gebouw fungeerde als wachthuis. Het Blockhaus staat aan de drukke **Große Meissner Straße**, die de westelijke begrenzing vormt van de

Neustädter Markt. De Neustädter Markt gaat over in de Hauptstraße, waar 's zomers wordt geflaneerd in de schaduw van platanen. Links en rechts staan verwaarloosde appartementengebouwen met winkels uit de DDR-tijd staan, waarvoor nu nieuwbouwplannen worden ontwikkeld. Het is te hopen dat de nieuwe bebouwing beter aansluit bij de klassieke uitstraling van de **Goldene Reiter**, het standbeeld van August der Starke op de kop van de Neustädter Markt. De Goldene Reiter, ontworpen door Jean Joseph Vinache, werd pas na de dood van August der Starke onthuld. De bekende keurvorst zit in Romeinse kleding op een Lipizzaner. Naar verluidt hebben ruiter en paard hun blik op Polen gericht. Het beeld is in de tweede wereldoorlog niet verwoest, omdat het tijdig naar een veilige plaats was gebracht.

Goldene Reiter

Japanisches Palais

Bij het Blockhaus leidt een trap naar een veel gebruikt fiets- en wandelpad langs de Elbe. Stroomafwaarts, ter hoogte van hotel Westin Bellevue, staat een informatiebord over de schilder *Bernardo Bellotto*, alias **Canaletto**, die op deze plaats rond 1748 zijn bekende stadsgezicht (Canaletto-Blick) heeft geschilderd. Verderop staan enkele informatieborden die horen bij het Hochwasserlehrpfad. Na de ernstige overstromingen in 2002 heeft de gemeente een aantal maatregelen genomen om het waterpeil in bedwang te houden. Het hotel *Westin Bellevue* is bijzonder omdat het oudste deel van het gebouw uit

de vroegere Kanselarij van de Koning bestaat. Dit barokke paleis was in 1945 ernstig beschadigd, maar is in opdracht van een Japans-Duitse investeringsmaatschappij gerestaureerd. De aanbouw is modern qua stijl, maar misstaat niet. Naast het hotel staat het **Japanisches Palais**. Oorspronkelijk heette het gebouw uit 1715 het *Holländisches Palais*, omdat de Hollandse gezant Craneberg er woonde. Het bestond toen nog uit één vleugel. Nadat August der Starke het had gekocht gaf hij Pöppelmann opdracht om het paleis ingrijpend te verbouwen, zodat zijn steeds groter wordende collectie porselein er in ondergebracht kon worden. Het dak heeft Aziatische trekken en lijkt op dat van Schloss Pillnitz (het zomerverblijf van de Saksische vorsten, een paar kilometer buiten Dresden), dat ook door Pöppelmann is ontworpen.

Het Japanisches Palais biedt plaats aan twee musea: het **Museum für Völkerkunde Dresden** en de **Senckenberg Naturhistorische Sammlungen**. Saksische vorsten in de 16de eeuw zijn begonnen met het verzamelen van curieuze voorwerpen. In de eeuwen daarna zijn beide collecties verder uitgebreid. Nieuw is de *Damaskuszimmer*, een ontvangstkamer waarvan het interieur ooit in een woning in Damascus aanwezig was. De Duitse kunstverzamelaar Karl Ernst Osthaus bracht de inrichting in 1899 naar Duitsland. Na zijn dood is het geschonken aan het Museum für Völkerkunde in Dresden. Vooral de rijk gedecoreerde wand- en vloerbedekking is bijzonder.

 Museum für Völkerkunde Dresden open vr 14-18 uur, za-zo 11-18 uur • gratis • www.skd.museum

 Senckenberg Naturhistorische Sammlungen di-zo 10-16 uur • €4

Königstraße en omgeving

Vanaf de Elbeoever gaat er een wandelpad naar de voorkant van het Japanisches Palais. Precies in het midden daarvan komt de Königsstraße uit, die doorloopt naar het grote Albertplatz. De **Königsstraße** is tussen 1724 en 1732 aangelegd naar een ontwerp van Pöppelmann.

De herenhuizen mochten op grond van een 'vorstelijke instructie' niet hoger dan twee verdiepingen zijn. Dit is nog goed te zien. De laatste decennia zijn de Königsstraße en de achterliggende straten met hun sfeervolle binnenplaatsen (waar nu boetieks en galleries te vinden zijn) opgeknapt en daarom de moeite waard om doorheen te lopen. De **Dreikönigskirche** (Hauptstraße 23) is tussen 1732 en 1739 afgebroken en een paar honderd meter verder op de huidige plaats herbouwd. Reden: August der Starke vond dat de kerk het uitzicht vanaf de Neustädter Markt (met de latere Goldene Reiter) richting Albertplatz te veel beperkte. Het altaar uit 1741 was bijzonder, maar werd in de oorlog aanzienlijk beschadigd. Men besloot het niet meer te restaureren ter nagedachtenis aan de bombardementen. Bij gebrek aan een andere ruimte kwam het Saksische parlement tussen 1990 en 1993 in de kerk voor vergaderingen bij elkaar. Nog steeds fungeert de kerk als een zalencentrum.

Albertplatz

Het **Albertplatz** is een belangrijk verkeersknooppunt, omdat er tien straten op uitkomen. Ondanks de drukte valt er het nodige te zien bij het plein, dat in zijn huidige vorm in 1817 werd aangelegd en in de DDR-tijd Platz der Einheit heette.

In 1991 was het Albertplatz voorpaginanieuws toen de Mozambikaan *Jorge Gomondai* door skinheads uit een rijdende tram werd geduwd en later aan zijn verwondingen overleed. Een gedenksteen van zandsteen met inscriptie aan het begin van de Hauptstraße (nabij de voetgangersoversteekplaats) herinnert aan deze tragedie, die wordt gezien als de eerste racistische moord in Dresden na de val van de muur. Het naastgelegen plein is ook vernoemd naar de omgekomen Afrikaan. Vlakbij de Hauptstraße staat het *Schillerdenkmal* (1913), een marmeren beeld van de dichter Schiller, omgeven door bankjes met afbeeldingen uit zijn werken.

Aan de overkant, net in de Georgenstraße, staat de **Villa Eschebach** uit het begin van de 20ste eeuw, genoemd naar de eerste bewoner, de keukenfabrikant Carl Eschebach. Destijds stond er naast de villa een (overdekte) palmentuin. In de villa is nu een bank gevestigd. In het bezoekersdeel is goed te zien hoe mooi de bestaande neobarokke bouw inclusief palmentuin en de modernere nieuwbouw bij elkaar passen. Naast de twee bronnen en hun grote fonteinen in het plantsoen (*Stilles Wasser* en *Stürmische Wogen*) is er aan de noordkant van de Albertplatz nog een derde bron: de *Artesische Brunnen*. Boven de plaats waar het water aan het oppervlakte komt is een kleine tempel gebouwd. Het water komt van een diepte van 240 meter en heeft een constante temperatuur (16°C). Het zou lekkerder zijn dan het leidingwater, maar officieel is het geen drinkwater. De eigenlijke bron (met piramidevormig gebouwtje) staat bij de toegang naar de Antonstraße. Vlakbij staat een robuust (en verwaarloosd) gebouw van elf verdiepingen uit 1928, destijds de enige hoogbouw in Dresden. Het pand, inmiddels op de monumentenlijst, overleefde de bombardementen en heeft jarenlang een kantoorfunctie gehad. Na enige jaren leegstand is het opgeknapt en weer in gebruik genomen. Een van de nieuwe bewoners is het museum **Die Welt der DDR**, een voortzetting onder een nieuwe eigenaar van het DDR-museum dat jarenlang in Radebeul was gevestigd. Nog steeds zijn duizenden voorwerpen uit de DDR-tijd te zien. De spullen variëren van auto's (natuurlijk de bekende Trabant en Wartburg) tot veel huishoudelijke voorwerpen zoals kinderwagens, fietsen, consumenten elektronica en keukengerei.

 Die Welt der DDR ma-zo 10-19 uur • €9 • www.weltderddr.de

Äussere Neustadt

Het is niet moeilijk om de verschillen tussen de Innere en **Äussere Neustadt** te zien. Omdat de Äussere Neustadt relatief weinig was gebombardeerd, zijn veel gebouwen nog in de originele staat. De nu door veel Dresdenaren zo verfoeide 'Plattenbau' is daardoor afwezig.

Ook de verscheidenheid aan bouwstijlen is groter dan in de Innere Neustadt. In de DDR-tijd was er te weinig geld voor sloop en nieuwbouw, zodat een aantal oorspronkelijke huizen en gebouwen werd behouden. De laatste jaren zijn veel van deze gebouwen opgeknapt. De Äussere Neustadt is tegenwoordig een trendy buurt. Dat komt door de verscheidenheid aan restaurants, cafés, bars, galerieën en alternatieve winkeltjes. In het Duits spreekt men van 'Szenevierteil'. De straten zijn smaller en het straatbeeld is wat rommelig. Er wordt gemopperd over hondenpoep op straat. De kleine groentewinkels worden bestierd door Dresdenaren van Vietnamese afkomst. Zij waren in de DDR-tijd als werkkrachten naar Oost-Duitsland gehaald.

Kunsthofpassage

De *Alaunstraße* en de *Louisenstraße* doorkruisen de Äussere Neustadt van west naar oost en van noord naar zuid. Kunstenaars hebben tussen de *Alaunstraße* (nr. 90) en de *Görlitzer Straße* een aantal huizenblokken met de bijbehorende binnenplaatsen opgeknapt en letterlijk kleur gegeven.

Door het creëren van doorgangen zijn de blokken met elkaar verbonden en vormen ze onder de naam **Kunsthofpassage** een speels lint van kleine winkels, terrasjes en ateliers. Voor de bovenliggende woningen bestaan lange wachtlijsten. In de *Louisenstraße* bevindt zich op nummer 48 het **Nordbad**, een overdekt zwembad annex badhuis (www.nordbad-dresden.de), dat uit 1895 stamt. In die tijd een belangrijke voorziening, omdat de arbeiderswoningen in de regel geen eigen bad of douche hadden. Het gebouw bleef in de oorlog ongeschonden, maar raakte daarna in de versukkeling. In de jaren negentig van de vorige is het bad volledig gerenoveerd.

In zuidelijke richting loopt evenwijdig aan de *Louisenstraße* de *Böhmische Straße*. Deze nauwe straat komt uit op het *Martin Luther Platz*, waar ook de gelijknamige kerk staat. De romaanse kerk met gotische trekken werd tussen 1883-1887 gebouwd ter gelegenheid van de vierhonderdste geboortedag van Luther.

Kunsthofpassage

Bunte Republik Neustadt

Dit gedeelte van de Äussere Neustadt is sinds 1990 het decor van de **Bunte Republik Neustadt** (BNR), een jaarlijks straatfestival in Neustadt. In de eerste jaren na de Wende was de BNR vooral een protestbeweging, die de republiek Neustadt uitriep, compleet met regeringsverklaring en eigen betaalmiddelen. In tegenstelling tot de republiek, die na drie jaar werd opgeheven, heeft het straatfestival standgehouden. De vele optredens (muziek, dans en theater), exposities van bewoners, kinderactiviteiten en optochten in een alternatieve setting trekken jaarlijks zo'n 150.000 bezoekers. Commerciële exploitanten worden geweerd. De BNR wordt elk jaar in het derde weekend van juni gehouden.

Oude joodse begraafplaats

Even verderop aan de Pulsnitzer Straße 10 bevindt zich de oudste joodse begraafplaats van Saksen. De begraafplaats werd tussen 1751 en 1869 gebruikt. Vóór 1751 waren de joodse inwoners aangewezen op de joodse begraafplaats in het Noord-Boheemse Teplice, zo'n drie dagen reizen van Dresden. Destijds bevond de oude joodse begraafplaats zich ver buiten de stad. Maar halverwege de 19de eeuw was dat niet meer het geval. De begraafplaats lag middenin een woonwijk en dat vonden de autoriteiten bezwaarlijk. In 1868 werd in de Johannstadt (Fiedlerstraße) de nieuwe joodse begraafplaats in gebruik genomen. Wie de **oude joodse begraafplaats** (ma-do 10-16 uur, uitgezonderd nationale en Joodse feestdagen, 0351 802 0489, www.hatikva.de) wil bezoeken, moet even aanbellen bij het naastgelegen joodse culturele centrum Hatikva.

Religies in Dresden

Het protestantisme is al eeuwenlang in het oosten van Duitsland de belangrijkste religieuze stroming. In de eerste helft van de 16de eeuw maakte Maarten Luther zich los van de rooms-katholieke kerk en kwam met een eigen leer. In 1536 ging Hertog Heinrich over tot het nieuwe geloof en in 1539 werd de Kreuzkirche luthers. Ondanks dat August der Starke en zijn zoon Friedrich August II katholiek waren geworden (vanwege het koningschap van Polen) is Dresden een 'lutherse' stad gebleven. De meeste kerken zijn vandaag de dag evangelisch luthers, al zou je dat op grond van de soms uitbundige decoratie niet zeggen. Tegenwoordig is een kwart van de inwoners aangesloten bij een geloofsgemeenschap. Het grootste deel (16 procent) behoort tot de evangelisch-lutherse kerk. Ongeveer vijf procent is rooms katholiek. Daarnaast bestaat er een aantal kleinere geloofsgemeenschappen.

Al in de middeleeuwen telde Dresden een joodse gemeenschap die in de buurt van de huidige Judenhof woonde. Net als elders kregen de Joden de schuld van de pestuitbraak en werden vervolgd. Na 1430 woonden er eeuwenlang geen Joden in Dresden. Vanaf de 18de eeuw ontwikkelde zich weer een joodse gemeenschap. De grote synagoge van architect Gottfried Semper (1840) ging in de Kristallnacht op 10 november 1938 in vlammen op. Nu staat er op deze plaats een moderne synagoge.

Een bijzondere melkwinkel

Een grote toeristische trekpleister is **Pfund's Molkerei** aan de Bautzner Straße 79. Van oorsprong een melkwinkel waar nu kaas wordt verkocht. Maar de bezoekers komen vooral voor het Jugendstil interieur, dat van plafond tot vloer uit Villeroy en Boch-tegels bestaat. De winkel met een café en restaurant op de eerste verdieping is het enige nog dat over is van wat ooit een groot complex was. Eind 19de eeuw legde Paul Pfund de basis voor een melkfabriek, die in de hoogtijdagen met toeleveringsbedrijven een oppervlakte van 14.000 m² besloeg. De fabriek was de eerste die gecondenseerde melk maakte.

Op het Pfundsterrein zijn nu vooral woningen gebouwd. Lange tijd leek het erop dat er ook nog een gebouw van architect *Friedrich Hundertwasser* zou komen, maar dat lijkt van de baan.

Wie vanaf hier weer naar de overkant van de Elbe wil, kan op verschillende manieren terug. Naast het openbaar vervoer kan men ook via het voetpad langs het water naar een van de bruggen lopen. Ten oosten van het voetpad (tussen de Löwenstraße en de Albertbrücke) bevindt zich de **Rosengarten**. Het 29.500 m² grote terrein is rond 1935 aangelegd en heeft nu een monumentale status (*Denkmalschutz*). Aan de overkant van de Elbe gaat het uitzicht op de naorlogse flatgebouwen van de wijk Johannstadt abrupt over op de Altstadt.

Rosengarten, een goed onderhouden park met 120 verschillende soorten rozen

De buitenwijken van Dresden

De buitenwijken van Dresden

Het Blauen Wunder

Ook buiten de Altstadt en de Neustadt valt er genoeg te beleven in Dresden, maar de bezienswaardigheden liggen niet meer op loopafstand van elkaar. De fiets is het meest praktische vervoermiddel, hoewel de beschreven locaties ook met het openbaar vervoer bereikt kunnen worden.

Neue Mitte

Sinds 2017 heeft Dresden er weer een bezienswaardigheid bij: **Kraftwerk Mitte**. Een oud fabriekscomplex aan het Wettiner Platz, waar tot de jaren '90 nog energie werd opgewekt, is omgebouwd tot een cultuurpaleis. Een spannende combinatie van baksteen, leidingen, reusachtige buizen, hout, glas en pluche stoelen. Kraftwerk Mitte biedt plaats aan de Staatsoperette Dresden, tjt (*Theater junge Generation*), de Hogeschool voor muziek en het conservatorium.

Voor de speelzaal van de Staatsoperette (waar het personeel salaris heeft ingeleverd om bij te dragen aan de bouw) is nieuwbouw verwerkt tussen bestaande gebouwen. Voor de andere functies zijn bestaande gebouwen grondig gerenoveerd. Enkele cijfers: oppervlakte 39.000m², kosten €97 miljoen, bouwtijd 5 jaar, capaciteit toeschouwers 1300. Igeltour verzorgt rondleidingen. Op het uitgestrekte terrein zijn verder nog een discotheek, horeca en een museum. Het **Dresdner Energie-Museum** doet zijn naam eer aan. Allerlei (historische) energievoorzieningen passeren de revue. Wie geluk heeft, treft een oud-medewerker van de fabriek, die met verve over de verschillende technische ontwikkelingen

vertelt.

Ter hoogte van de plaats waar de Theatergasse uitkomt op het Wettiner Platz ligt een grasveld. Hier stond vroeger de Jacobikirche, die in de oorlog zwaar beschadigd werd. Wat er nog van de kerk over was, werd in 1953 afgebroken. De bankjes in het grasveld staan op dezelfde plaats waar vroeger de kerkbanken stonden. De komst van de cultuurtempel gaf een boost aan de hele buurt, die tussen het Postplatz (verlengde van de Zwinger) en het treinstation Mitte ligt. Op lege plekken zijn nieuwe appartementengebouwen verzezen, afgewisseld met bestaande bouw, die ook opgeknapt werd. Her en der openen hippe koffientjes en sushirestaurants. Een opvallende groene plek in de Schützengasse is een kleine parkje, eigenlijk een voor publiek toegankelijke privé tuin, die uitkomt op de sfeervolle binnenplaats van *Restaurant BrennNessel*. Het populaire vegetarische restaurant is gehuisvest in een van de weinige origineel barokke gebouwen in deze buurt.

Via de Schützengasse en de An der Herzogin Garten bereik je de Ostra Allee. Vandaar kun je in de verte een moskee-achtig gebouw zien. Het is echter geen islamitisch gebedshuis, maar een voormalige fabriek, waar vanaf 1912 jarenlang sigaretten werden gemaakt. Waarom de opvallende vorm? De ondernemer Hugo Zietz wilde graag een tabaksfabriek in het centrum, maar fabrieksgebouwen werden uit het centrum geweerd. Een fabriek in de vorm van een moskee, waar minaretten gebruikt werden als schoorsteen, mocht uiteindelijk wel. De naam van het complex, **Yenidze**, zou verwijzen naar de (toen Turkse, nu Griekse) regio waar de tabak voor de sigaretten vandaan kwam. Nu heeft het complex een andere bestemming: er zijn kantoren gevestigd met een restaurant in de grote koepel (ingang: Weißeritzstraße 3).

Dresdner Energie-Museum Kraftwerk Mitte 26 • wo 10-17 uur, nov-mrt
ook za 13-17 uur • gratis • www.kraftwerk-museum.de

Yenidze ligt in de wijk **Friedrichstadt**. Ooit bedoeld voor ambachtslieden, maar vanaf de 18de eeuw kwamen er burgers en adel wonen. In het vroegere *Palais Brühl-Marcolini* aan de Friedrichstraße is vanaf 1848 een ziekenhuis gevestigd. In de voormalige paleistuinen (te bereiken via de Wachsbleichstraße) staat de belangrijkste barokke fontein van Dresden, de **Neptunbrunnen**. Het veertig meter brede kunstwerk is in 1744 ontworpen door Lorenzo Mattielli. Het doet vreemd aan: met moderne woonblokken op de achtergrond kijk je naar een antieke scene met Aphrodite en Poseidon in de hoofdrol.

Omgeving Großer Garten

Aan het *Lingnerplatz* bevindt zich het **Deutsches Hygiene-Museum**, waar van alles te zien is over het menselijk lichaam. In 1912 ontstonden de eerste museale ruimten, maar het huidige, strak vormgegeven gebouw werd in 1930 geopend. In de jaren '30 besteedde het museum veel aandacht aan de nazistische rassentheorieën. In de huidige expositie wordt bij deze periode kort stilgestaan. Vlakbij het Hygiene-Museum ligt het nieuwe voetbalstadion van *Dynamo Dresden*.

In het stadion is ook het Dresdner Fussball-museum gevestigd, dat op afspraak bezocht kan worden (e-mail: museum@dynamo-dresden.de, tel. 0174-6716336). Op vrijdag is er een grote vlooiemarkt op de parkeerplaats tussen het Lingnerplatz en de Lennéstraße. Aan het einde van de Lennéstraße richting de Elbe staat

het opvallende gebouw van de **Gläserne Manufaktur**. Tot voor kort werden hier enkele duurdere modellen van Volkswagen (o.a. *Phaeton*) geproduceerd. Maar nu richt de fabriek zich helemaal op elektronische auto's. De onderdelen worden als halffabricaten met gele trams van het magazijn elders in Dresden naar de Manufaktur gebracht. Tijdens rondleidingen staat men letterlijk met zijn neus boven op het uitgekende productieproces, waar naast de 220 monteurs ook robots bij betrokken zijn. In de reusachtige hal worden regelmatig concerten gehouden.

 Deutsches Hygiene-Museum di-zo 10-18 uur • €8 • www.dhmd.de

 Gläserne Manufaktur ma-vr 8.30-19 uur, za-zo 9-18 uur, rondleiding van 75 minuten op afspraak, tel. 0351-4204411 of via website • €7 • www.glaesernemanufaktur.de

Großer Garten

Paleis in de Großer Garten

Aan de Lennéstraße ligt ingeklemd tussen twee Gaststätten annex Biergartens de noordelijke hoofdingang van de **Großer Garten**. Dit park is aangelegd in de 17de eeuw en vormt een groene oase van zo'n 180 ha in hartje Dresden. Het is niet voor te stellen dat hier in 1813 twee dagen lang bloedige gevechten plaatsvonden tussen de troepen van Napoleon (en bondgenoten, zoals Saksen) en de geallieerden (waaronder Rusland, Oostenrijk en Pruisen) In het midden staat een paleis (alleen geopend tijdens speciale tentoonstellingen, concerten en andere evene-

menten, zie ook www.schloesserland-sachsen.de), waarin vooral beelden van Balthasar Permoser tentoongesteld worden. Verder zijn er o.a. een dierentuin, botanische tuin, biertuinen en heerlijke voet- en fietspaden. Al 85 jaar rijdt er de *Parkseisenbahn* (apr-okt di-zo 10-18 uur, €6), een stoomtreintje, dat een parkoers van ruim 5 kilometer door het park aflegt. Schoolkinderen helpen mee en zijn conducteur en kaartjesverkooper.

Fabrieken met een nieuwe bestemming

Vanaf de zuidelijke hoofdingang van de Großer Garten aan de Karcher Allee is het een ruime kilometer tot de **Panometer** aan de Gasanstaltstraße 8b. De Panometer is gehuisvest in een oude, cilindervormige fabriekshal en biedt plaats aan een reusachtig panorama van Dresden in een bepaalde periode, zoals de barok-tijd (18de eeuw) of 1945. Binnen in het gebouw is een kleinere cilinder waarop het feitelijke panorama afgedrukt is. Van alle gebouwen en personages die op het panorama voorkomen zijn onder leiding van *Vadegar Asisis* driedimensionale afbeeldingen gemaakt, die daarna digitaal op de goede plaats zijn gezet. Hiervoor zijn foto's, tekeningen en schilderijen gebruikt. Het geheel komt door de nauwkeurige details erg realistisch over. Om de sfeer nog verder te versterken worden ook de lokale geluiden weergegeven en is er een dag- en nachtritme in de verlichting ingebouwd. Het panorama is op verschillende hoogten te bekijken, die alleen met een trap te bereiken zijn.

Op ongeveer twee kilometer van de Panometer bevinden zich aan de Junghansstraße 1-3 de **Technische Sammlungen**. Op de begane grond van een oude foto- en filmfabriek (Heinrich Ernemann AG, later bekend onder VEB Pentacon) wordt een grote collectie oude fotocamera's en filmapparatuur tentoongesteld. Daaronder ook vele camera's die vroeger in de DDR werden gemaakt, zoals de bekende *Praktika*. De liefhebber zal hier zijn hart ophalen. De andere verdiepingen zijn gevuld met oude rekenmachines (zelfs uit de 17de eeuw), telmachines, rekenlinialen en een grote verzameling computers uit de DDR-tijd, de *Robotron*.

 Panometer di-vr 10-17 uur, za-zo 10-18 uur • €11,50 • www.asisi.de

 Technische Sammlungen di-vr 9-17 uur, za-zo 10-18 uur • €5 • www.tsd.de

Blaues Wunder

Ten noordoosten van de Technische Sammlungen ligt het **Blaues Wunder**, de onofficiële naam voor de brug over de Elbe, die de stadsdelen *Blasewitz* en *Loschwitz* met elkaar verbindt.

Officieel heet de brug *Loschwitzer Brücke*. Blau moet de huidige kleur voorstellen (die eigenlijk meer grijsachtig is, terwijl de oorspronkelijke kleur groen was) en het 'Wunder' is de staalconstructie uit het einde van de 19de eeuw. De brug heeft geen peilers in het water en dat was in die tijd iets nieuws. Twee burgers verhinderden kort voor de bevrijding dat de brug door de SS opgeblazen zou worden. Zij worden met een herinneringsbord vlakbij het begin van de brug (*Blasewitz*) geëerd. De brug komt aan weerszijden uit op een plein: het *Schillerplatz* in *Blasewitz* en het *Körnerplatz* in *Loschwitz*. Het zijn voormalige dorpspleinen en hebben nog steeds iets intiem, ondanks de aanwezigheid van veel toeristen. De schilderachtige straatjes tussen het Körnerplatz en de Elbe zijn de moeite waard om op te zoeken. De winkels verkopen niet alledaagse artikelen, zoals sieraden

en kunstnijverheid.

Kleinste museum: Schillerhäuschen

Schillerhäuschen, het kleinste museum in Dresden

Voor een bezoek aan het kleinste museum van Dresden, het **Schillerhäuschen**, gebruik je het Blaue Wunder om de Elbe over te steken. Vlak voor het Körnerplatz gaat er links een weg (Schillerstraße) steil omhoog. Op nr. 19 staat een geelkleurig huisje met groene luiken, waar je voorbij bent voordat je het weet. In de jaren 1785-1787 en 1801 heeft de dichter, toneelschrijver en filosoof Friedrich Schiller hier onder andere aan de Ode an die Freude en Don Carlos gewerkt. Het tuinhuisje was in bezit van de familie Körner, die geregeld ook andere schrijvers en kunstenaars

over de vloer had. Destijds stond het Schillerhäuschen aan de rand van wijngaarden en had een vrij uitzicht over de Elbe. In het museum liggen allerlei teksten die daar geschreven zouden zijn en enkele persoonlijke bezittingen van Schiller. De ingang kan alleen via de tuin van de burens en een stenen trap bereikt worden en is daardoor niet voor iedereen geschikt.

 Schillerhäuschen pasen-sep za-zo 10-17 uur • gratis

Oberloschwitz

De Schillerstraße gaat in noordelijke richting verder omhoog en komt uit op de *Bautznerstraße*, die overgaat in de *Bautzner Landstraße*. Daar ligt het Elbedal al ongeveer honderd meter lager. In deze buurt staan veel villa's uit de 19de en begin 20ste eeuw. De villawijk kan ook op een minder vermoedende manier worden bereikt. Vanaf het Körnerplatz gaat een paar keer per uur de **Standseilbahn**, een soort kabelbaan, naar boven.

Het 578 meter lange traject loopt deels door tunnels en duurt vijf minuten. De ingang ligt wat verscholen tussen twee gebouwen. Let goed op de borden *Standseilbahn* (even verderop in zuidelijke richting is nog een tweede baantje, maar dat is een zweefbaan en deze heeft een andere eindbestemming). Bijzonder is dat de *Standseilbahn* al in 1895 in bedrijf was. Het 'bergstation' staat midden in een woonstraat. Voor het veel geroemde uitzicht op het Elbedal moeten we naar het terras van restaurant *Luisenhof*, dat net als het baantje in 1895 voor het eerst de deuren opende. Naast Luisenhof staat (wat lagergelegen) *Villa San Remo*. In dit huis verbleef Harry Mulisch tijdens zijn bezoek in 1956 aan Dresden. De villa is ook het onderkomen van de hoofdpersoon uit zijn boek 'Het stenen bruidsbed', waarin de in de oorlog kapotgebombardeerde stad centraal staat. Aan de andere kant van de drukke Grundstraße bevindt zich de **Schwebebahn**. De oudste zweefbaan ter wereld dateert uit 1901 en overbrugt over een lengte van 274 meter een hoogteverschil van 84 meter. Bij het bergstation is ook een tentoonstelling ingericht over de techniek van de zweefbaan. Het uitzicht over het Elbe-

dal is nog beter dan bij het andere bergbaantje.

Villa San Remo waar Harry Mulisch in 1956 logeerde

Weißer Hirsch

Ten oosten van de Bautzner Landstraße ligt het stadsdeel **Weißer Hirsch**. Het grenst aan de andere kant aan de *Dresdner Heide*. Dit is echter niet de reden waarom het stadsdeel bekendheid geniet. Oorspronkelijk was het een wijnbouwgebied, maar in de tweede helft van de 19de eeuw werd een begin gemaakt met de bouw van diverse villa's. Er kwamen ook baden en zelfs sanatoria, waardoor het een *Kurort* werd.

Aan de Bautzner Landstraße (naast het Parkhotel Dresden) kun je nog steeds sporen herkennen van het beroemde sanatoriumcomplex van dr. Lahmann. Daar kwamen rond 1900 veel kunstenaars, schrijvers en intellectuelen uit heel Europa kuren. De Nederlandse schrijver Lodewijk van Deyssel was daar een van. In *Gedenkschriften* schrijft hij gedetailleerd over het kurleven. In 1945 werden de villa's in de Weißer Hirsch onteigend en vanwege de woningnood opgedeeld in meerdere appartementen. Het was vooral de intellectuele bovenlaag die daar zijn intrek nam. In zijn boek *De Toren* beschrijft Uwe Tellkamp het dagelijks leven gedurende de laatste jaren voor de *Wende*. De schrijver zelf groeide ook op in de Weißer Hirsch.

Elbschlösser

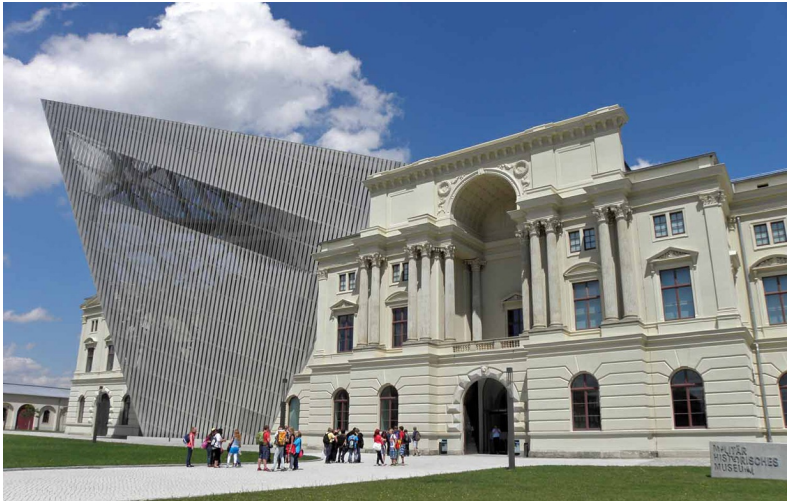
Ten noorden van de Bautznerstraße ligt de Dresdner Heide, een 50 km² groot bosgebied, waar naast wandel- en fietspaden ook twee doorgaande wegen voor gemotoriseerd verkeer lopen.

De Dachsenberg (281 m) is het hoogste punt. Aan de Bautznerstraße (richting Neustadt) bevinden zich binnen een straal van één kilometer de drie **Elbschlösser**: Schloss Eckberg (Bautznerstraße 134), Ligner Schloss (Bautznerstraße 132) en Schloss Albrechtsberg (Bautznerstraße 130). Het beste zicht op de drie kastelen en hun fraaie parken heb je trouwens vanaf het fietspad aan de andere kant van de Elbe. *Schloss Eckberg* dateert uit 1861 en is tegenwoordig een hotel-restaurant. Het *Lignerschloss* (www.lignerschloss.de) is vernoemd naar zijn belangrijkste bewoner: Karl August Lingner, die het in 1906 kocht en in de tuin begraven is. Lingner was een van de initiatiefnemers van het Deutsches Hygienemuseum en is vooral bekend als uitvinder van het Odol mondwater. Er worden regelmatig concerten gehouden. Het grote terras annex Biergarten biedt een magnifiek uitzicht op de Elbe. *Schloss Albrechtsberg* (www.schloss-albrechtsberg.de) werd in het begin van de 19de eeuw gebouwd als landhuis. In 1850 kwam het in handen van Prins Albrecht von Preussen, die het pand en de tuin liet verbouwen. Opvallend zijn de klassieke elementen aan de buitenkant van het slot. De tuinen veranderden in een park met waterpartijen, rotsen en zelfs een waterval. Nu wordt het vooral gebruikt voor conferenties, concerten en andere feestelijkheden.

Albertstadt

Een paar kilometer ten noordwesten van de drie Elbschlösser ligt **Albertstadt**, bereikbaar met tram 7 en 8, bus 64. Het stadsdeel staat in het teken van oorlog en vrede. Aan het einde van de 19de eeuw, naar aanleiding van de Frans-Duitse oorlog, waren hier tienduizend soldaten en een zelfde aantal burgerpersoneel gehuisvest. Speciaal voor hen moest er een kerk komen. De architecten William Lossow en Hermann Viehweger ontwierpen, wellicht ook uit kostenbesparing, een zogenaamde simultaankerk, de **Garnisonkirche St. Martin**. Het kerkgebouw aan de Stauffenbergallee heeft zowel een katholieke als een protestants deel, hoewel dat laatste sinds 1945 niet meer in gebruik is. De negentig meter hoge klokkentoren is in de wijde omgeving een belangrijk oriëntatiepunt. De kerk doet met de vele torentjes en koepels imposant aan.

Militärhistorisches Museum

Het vernieuwde Militärhistorisches Museum der Bundeswehr

Schuin tegenover de kerk, aan het Olbrichtplatz 2, ligt het **Militärhistorisches Museum der Bundeswehr**. Het museum is vanwege de opzet en collectie (zie kadertekst) zondermeer de moeite waard om te bezoeken. Het gebouw dateert van 1876 toen het in gebruik werd genomen als arsenaal, maar deze functie was van korte duur vanwege veranderende inzichten in de opslag van wapens en munitie. Al gauw diende het als onderkomen voor de historische verzameling wapens van het Saksische hof; vanaf 1897 werd het ook voor het publiek opengesteld. De museumfunctie is in de loop der tijd gebleven, zij het onder verschillende benamingen. Zo heette het in de DDR-tijd *Armeemuseum* (legermuseum). Het toch al zo imposante gebouw kreeg de afgelopen jaren een opvallende uitbreiding. Architect Daniel Libeskind heeft een spraakmakende ‘wig’ aan het toch al zo imposante gebouw toegevoegd. De wig is gemaakt van glas en staal en lijkt op een soort pijl, die uit het gebouw geperst wordt. Een symbool voor de discontinuïteit die geweld en vernietiging veroorzaken. De punt van de wig wijst exact in de richting waar op 13 februari 1945 de eerste bommen vielen.

 Militärhistorisches Museum der Bundeswehr do-di 10-18 uur, ma 21 uur •
€5 • www.mhmbw.de

Militärhistorisches Museum

*De verbouwing van het **Militärhistorisches Museum der Bundeswehr** was onderdeel van een grotere transformatie. Lag de nadruk voorheen vooral op zaken als wapentechniek en gevechtsstrategieën, nu wil het museum de bezoeker vooral laten nadenken over de vraag wat geweld betekent*

en wat het met ons doet. Geen opgeheven vinger of moralistische boodschappen, benadrukken de medewerkers van het museum, want de bezoeker kan het best zelf een oordeel vormen. Aan geweld zitten zoveel kanten dat het oordeel goed of fout niet eenvoudig is en van persoon tot persoon zal verschillen. Hoe moeilijk deze vraag is, blijkt wel uit de levensverhalen van twee tieners uit Dresden die aan de hand foto's en documenten nader belicht worden. De een stond op het punt naar Auschwitz te worden gedeporteerd toen Dresden werd gebombardeerd. Hierdoor heeft deze jongen samen met zijn familie de oorlog overleefd. Een andere jongen overleefde de vuurzee ook, maar raakte zijn hele familie kwijt.

Het bestaande deel van het museum is chronologisch ingericht. In het nieuwe gedeelte komen verschillende thema's aan de orde, zoals oorlog en speelgoed, strijdkrachten en mode, dieren in het leger. Nagenoeg alle tentoongestelde objecten zijn origineel. De uiterste punt van de wig, met roosters als vloer, is ook toegankelijk. Het uitzichtpunt over de stad is indrukwekkend. Advies: niet teveel naar beneden kijken.

Prohlis

Prohlis (15.000 inw) in het zuidoosten van Dresden is een wijk van contrasten en daarom de moeite waard om te bezoeken. Het eindpunt van tramlijn 1, 9, 13 bevindt zich midden tussen eindeloze flatgebouwen uit de jaren '70 en '80. Een grote overgang voor wie uit de historische Altstadt komt. Ooit was Prohlis een geliefde wijk met twee keer zoveel inwoners als nu en waar mensen zich graag voor op de wachtlijst voor een woning lieten plaatsen. Nu is het een *Problemviertel*, een achterstandswijk waar veel werklozen en vluchtelingen wonen en waar de oudere wijkbewoners zich steeds minder veilig voelen.

Vanaf de Gamigstraße begint een heel ander Prohlis. Het Schlosspark (tussen Gamigstraße en Dohaerstraße) ligt bijna geheel in de schaduw van de flatgebouwen. Het kasteel dat er bij hoorde, is na een brand in 1985 afgebroken. Aan de andere kant van de Gamigstraße ligt een 6 ha groot natuurpark (alleen toegankelijk onder begeleiding), dat ontstaan is op de plek van een voormalige grindgroeve. Er broeden z'n 40 verschillende soorten vogels en ook komen er bijzondere plantensoorten voor. Maar de grootste bezienswaardigheid is **Heimat-und-Palitzschmuseum** aan de Gamigstraße 24. Het museum is gevestigd in een voormalige boerderij uit de 18de eeuw. De aanblik van het gebouw omgeven door zeventien verdiepingen tellende woonkolossen is bijzonder te noemen. In het museum komen naast de geschiedenis van Prohlis (waaronder diverse bodemvondsten uit de jonge steentijd) vooral de verdiensten van Johan Georg Palitzsch (1723-1788) aan de orde. Palitzsch was een boer uit Prohlis die zich op eigen houtje bekwaamde in de natuurwetenschappen. Hij zag in 1758 als eerste in Europa de periodiek voorbijkomende komeet Halley, nadat zijn naamgever in 1705 de komst van de komeet had voorspeld. Op de zolderverdieping van het museum wordt uitgebreid aandacht besteed aan de astronomie. Er is zelfs een digitaal planetarium, dat je laat zien wat Palitzsch ruim 250 jaar geleden zag.

Heimat-und- Palitzschmuseum wo-zo 13-18 uur • €4 •
www.museen-dresden.de

Dal van de Elbe

Dal van de Elbe

Omgeving van Dresden. Kaart Tourismus Marketing Gesellschaft Sachsen GmbH

Bezienswaardigheden in de omgeving van Dresden zijn er volop. Het dal (en achterland) van de Elbe bleek in de loop der tijd te beschikken over allerlei aantrekkelijke functies: een strategische plaats voor de handel (Pirna), de controle over het dal (Meissen), een locatie voor een koninklijk zomerverblijf (Schloss Pillnitz), jachtslot (Moritzburg), wijnbouwgebied (Radebeul) en wandel- en fietsgebied (Sächsische Schweiz).

Schloss Pillnitz

Op zo'n 14 kilometer ten zuidoosten van de Altstadt ligt **Schloss Pillnitz** ooit het zomerverblijf van de vorsten van Saksen (August-Böckstiegel-Straße 2, te bereiken met bus 83 tot Pillnitzer Platz of met een van de stoomradarboten). Het kleurrijke complex is zo groot dat je er makkelijk een halve dag of langer kunt doorbrengen. Naast de drie grote gebouwen met hun museumfunctie (Wasserpalais, Bergpalais en Neue Palais) is er een aantal kleinere gebouwen (zoals het Palmenhaus) en diverse tuinen. Ook zijn er een bezoekerscentrum (apr-okt 9-18 uur, nov-mrt 10-16 uur, www.schlosspillnitz.de), restaurant, diverse winkeltjes, een hotel en zelfs enkele vakantiewoningen. De beste tijd voor een bezoek is het voorjaar en de zomer. In de wintermaanden zijn de musea gesloten, maar er worden wel regelmatig rondleidingen georganiseerd. Het oorspronkelijke Schloss Pillnitz, dat vanwege een brand in de 19de eeuw ver-

vangen is door het Neue Palais, werd in 1694 eigendom van keurvorst Johann Georg IV. Het was bedoeld voor zijn maîtresse. Maar in hetzelfde jaar stierven de keurvorst en zijn maîtresse aan de pokken en het slot kwam in handen van August der Starke, de broer van Johann Georg. Deze liet zijn maîtresse Gräfin von Cosel er in wonen. Toen zij in ongenade viel, werd zij er tijdelijk opgesloten voordat ze naar Burg Stolpen overgebracht zou worden (waar ze tot haar dood gevangen zou worden gehouden). Tussen 1720 en 1723 verreezen in opdracht van August der Starke en onder leiding van architect Pöppelmann het Wasserpalais (aan de Elbeoever) en het Bergpalais (aan de andere kant van de Lustgarten). De zijvleugels zijn vijftig jaar later gebouwd.

Schloss Pillnitz. Foto Ronald Hoogerbrugge

In de gebouwen met duidelijk Aziatische trekken, de trend in die tijd, zijn nu de collecties van het **Kunstgewerbemuseum** ondergebracht.

Het **Schlossmuseum** in het Neue Palais gaat in op de geschiedenis van Schloss Pillnitz en geeft een indruk van het leven aan het hof.

Het **Park Pillnitz** bestaat uit een aantal tuinen en kassen. Een bezienswaardigheid is de ruim twee eeuwen oude Japanse camelia, die inmiddels meer dan 8 meter hoog is. In de wintermaanden staat de struik onder een verrijdbare overkapping. In de bloeitijd (februari-half april) zorgen de tienduizenden rode bloemen voor een indrukwekkend gezicht.

Kunstgewerbemuseum mei-okt 10-18 uur; Wasserpalais di gesloten, Bergpalais ma gesloten • €8, combikaart met de andere musea en Park Pillnitz

 Schlossmuseum apr-okt di-zo 10-18 uur • €8

 Park Pillnitz 6 uur-zonsondergang • €2; combikaart met de musea €8

Moritzburg

Moritzburg (8000 inw., 15 km ten NW van Dresden) is helemaal ingesteld op toeristen. Er zijn diverse eet- en drinkgelegenheden, als ook enkele hotels. Moritzburg lighthalverwege het traject Radeburg-Radebeul Ost van de Lössnitzgrundbahn (www.loessnitzgrundbahn.de). Het historische stoomtreintje rijdt een paar keer per dag.

De toeristen komen echter vooral voor het **Schloss Moritzburg** in de Meißner Straße. Het is per bus 326 vanaf Hauptbahnhof Dresden te bereiken.

De naamgever, hertog Moritz van Saksen, liet in 1542 een jachthuis in renaissancestijl bouwen. In 1723 nam August der Starke het initiatief voor grootscheepse veranderingen. Het Jachthaus werd omgebouwd tot een groot barokke jachtslot, omgeven door waterpartijen. Het interieur ademt nog steeds de sfeer van de jacht. Zo is er een grote verzameling geweien, waaronder een gewei van het al lang geleden uitgestorven reuzenhert. Het opvallende gewei, met een spanwijdte van 2.21 meter, is volgens de overlevering op de Krim gevonden en als geschenk van Tsaar Peter de Grote aan August der Starke naar Dresden gekomen.

Slechts een deel van de ruimten is voor de individuele bezoeker toegankelijk.

Hieronder de bekende Federzimmer, waar het bed van August der Starke en de wanden versierd zijn met een paar miljoen vogelveren. Een deel van de ruimten (met onder andere een porseleinverzameling) is alleen te bekijken via een georganiseerde rondleiding. Nazaten van August der Starke hebben het uitgestrekte parklandschap verder laten ontwikkelen.

Eind 18de eeuw werd het rococo **Fasanenschlösschen** gebouwd. Dit kasteeltje, op zo'n dertig minuten wandelen van Schloss Moritzburg, kan alleen tijdens een rondleiding worden bezocht. Kaartjes zijn verkrijgbaar in het bezoekerscentrum dat naast Fasanenschloss ligt. Vanaf Bahnhof Cunnertswalde is Fasanenschlösschen in 35 minuten bereikbaar (te voet).

De laatste vorstelijke bewoner van Moritzburg was Prinz Ernst Heinrich von Sachsen, die er woonde totdat het slot in 1945 onteigend werd. Tijdens de oorlog verstopte hij veel kostbaarheden in kisten in de grond. In 1996 zijn er voor het laatst kisten opgegraven.

Schuin tegenover de hoofdingang van Schloss Moritzburg bevindt zich aan Meißner Straße het **Käthe Kollwitz Haus**. Hier is de geëngageerde kunstenaar in 1945 overleden. In de woning worden werken van Kollwitz en tijdgenoten tentoongesteld. In het naastgelegen pand is een museumcafé gevestigd.

 Schloss Moritzburg mrt-nov 10-18 uur • €8 • www.schloss-moritzburg.de

 Fasanenschlösschen mei-okt 10-16 uur, rondleiding elk uur, za-zo 10-17 uur, rondleiding elk half uur • €6,50; combi met Schloss Moritzburg €11

 Käthe Kollwitz Haus apr-okt ma-vr 11-17 uur, za-zo 10-17, in winter beperktere openstelling • €4 • www.kollwitz-moritzburg.de

Radebeul

Elbe in de herfst

Tien kilometer ten noordwesten van Dresden ligt **Radebeul** (33.400 inw.). Er is een goede treinverbinding vanuit Dresden (S1). Radebeul bevindt zich midden in het wijnbouwgebied van Saksen, het meest noordoostelijke van Europa. Al in de 12de eeuw werd hier wijn verbouwd.

Behalve de wijn is er nog een reden om naar Radebeul af te reizen. Aan de Karl-May-Straße 5 staat het **Karl May Museum**. **Karl May** (1842-1912) was de schrijver van de bekende cowboy- en indianenverhalen van Winnetou en Old Shatterhand en de avonturen van Kara ben Nemsi en Hadschi Halef Omar in de Oriënt. Het huis waar Karl May vanaf 1895 woonde is nu ingericht als museum. Er wordt een aardig beeld geschetst van zijn leven, dat een niet alledaags verloop kende. Zo belandde hij diverse malen in de gevangenis voor kleine vergrijpen. Hierna schreef hij zijn bekende boeken zonder dat hij in Amerika of het Midden-Oosten was geweest. Pas in 1908 bezocht hij Amerika. Meegenomen souvenirs, vaak originele gebruiksvoorwerpen, worden nu tentoongesteld in een apart gebouw in de tuin ('Villa Bärenfett').

Het **Weingut Hoflössnitz** aan de Knohlweg 37 heeft behalve een wijnmuseum ook een cultureel aanbod, (€3,-). Zo zijn in het Lust- und Berghaus wandschilderingen te bewonderen van de 17de-eeuwse Groningse schilder Albert Eckhout, die vooral bekend werd om zijn Braziliaanse portretten, stillevens en exotische dieren.

Boven Hoflössnitz (onder andere te bereiken via een trap van 365 treden, daarom ook wel de Jahrestreppje genoemd) ligt restaurant Spitzhaus, ooit in bezit geweest van August der Starke. Natuurlijk ook hier een mooi uitzicht op het Elbe-

dal.

Van Pirna (ten zuidoosten van Dresden) tot voorbij Meissen (ten noordwesten van Dresden) loopt de **Sächsische Weinstraße**, een bijna 60 km lang traject langs eeuwenoude wijngaarden, schattige dorpjes en mooie vergezichten over het Elbedal. Er is ook een **Weinwanderweg**, een bewegwijzerde (wit met rood druiventrosje) en gevarieerde wandelroute. De start is in Pirna bij de monding van de Katzbach in de Elbe. Het eindpunt ligt 55 km verderop bij de kerk van Seußlitz. Meer info: www.elbland.de. Onderweg worden op verschillende plaatsen rondleidingen en wijnproeverijen georganiseerd.

 Karl May Museum nov-feb 10-17 uur, mrt-okt 9-18 uur; ma g/esloten, behalve op feestdagen • €8 • www.karl-may-museum.de

 Weingut Hoflössnitz apr-okt di-zo 11-17 uur, in wintermaanden beperktere openstelling • €3 • www.hofloessnitz.de

Meissen

Meissen (27.700 inw., 25 km ten NW van Dresden), kreeg al in 1332 stadsrechten en heeft een compact historisch centrum met veel authentieke gebouwen, waarvan sommige teruggaan tot de middeleeuwen. De georganiseerde Duitstalige stadswandelingen zijn heel geschikt om in een paar uur kennis te maken met het cultuurhistorisch erfgoed. De wandeling start voor het kantoor van Tourist-Information Meissen, Markt 3 (apr-okt om 13 uur, in de zomer vaker, feb-mrt za 13 uur, €6). Naast het laatgotische raadhuis uit 1486 aan de Markt trekken vooral veel renaissancegebouwen de aandacht. Ze verkeren in goede staat, mede omdat de oorlog weinig sporen heeft achtergelaten.

Meißner Fummel

*Volgens de overlevering was er in de 18de eeuw een koerier die tussen Meissen en Dresden pendelde. De goederen die hij vervoerde, zoals post en porselein, kwamen vaak beschadigd aan. Het vermoeden bestond dat de koerier, als hij in Meissen was, zich de befaamde Meißner wijn goed liet smaken. Onder invloed ging hij dan weer terug naar Dresden. Het verhaal gaat dat hij dan van zijn paard viel met alle gevolgen van dien. Zijn opdrachtgevers, de keurvorsten van Saksen, hadden hier genoeg van en gaven opdracht aan een bakker in Meissen om een speciaal gebak, Fummel, te maken, dat bij het minste of geringste zou breken. Kon de koerier de Fummel heelhuids van Meissen naar Dresden brengen, dan was het duidelijk dat hij niet teveel gedronken had en dat hij geschikt was voor zijn werk. Tegenwoordig is de **Meißner Fummel**, een grote met lucht gevulde bol met weinig smaak, te koop bij Konditorei Zieger aan de Rote Stufe 5 in Meissen. Nog steeds is het bijzonder lastig de Fummel ongeschonden te vervoeren, zelfs als je nuchter bent.*

Burgberg

Boven de Altstadt van Meissen toren de Albrechtsburg en de Dom uit. Het vereist enig klimwerk om op de Burgberg te komen, maar alleen al het uitzicht vergoedt veel. De eerste voorloper van de Albrechtsburg dateert uit 929. Vanaf deze plaats werd een tijd lang het hertogdom Saksen bestuurd, dat veel groter was dan het huidige Saksen. De huidige **Albrechtsburg** is van 1524 en wordt beschouwd als het eerste Duitse 'woon'slot.

Voor de verhuizing naar de Talstraße was hier van 1710 tot 1863 de Meissner Porzellanmanufaktur gevestigd. Dit was niet zomaar. De Albrechtsburg bood voldoende bescherming tegen nieuwsgierige concurrenten.

Naast de Albrechtsburg staat de **Dom van Meissen**, die officieel naar St. Johannis en St. Donatus is vernoemd. In het jaar 968 stond er een kapel, die in de loop der eeuwen omgebouwd werd in een basiliek en later in een dom. In 1410 was deze voltooid. Maar de twee grote torens aan de westkant staan er pas vanaf 1909. Binnen in het middenschip worden de hoogte (18 meter) en lengte (97 meter) pas goed duidelijk. Er zijn enkele belangrijke kunstwerken, zoals zeven beeldjes uit de 13de eeuw en gebrandschilderde ramen uit dezelfde periode. De Dom heeft nog een 'oranje' tintje. Op 18 december 1577 overleed in Dresden Anna van Saksen, de tweede vrouw van Willem van Oranje. Anna was de dochter van keurvorst Moritz van Saksen. Daarom was haar laatste rustplaats in de Fürstenkapelle van de Dom. Maar omdat ze van Willem van Oranje was gescheiden vanwege een buitenechtelijke affaire (waar Willem zelf overigens ook niet vies van was) en krankzinnig was verklaard, kreeg ze een anoniem graf, zonder grafsteen. Waarschijnlijk rechts vooraan in de hoek, maar de exacte plek is niet helemaal duidelijk.

Een servies van het beroemde Meissen-porselein. Foto: Thomas Hoogerbrugge

 Albrechtburg mrt-okt 10-18 uur, nov-feb tot 17 uur • €8 •
www.albrechtsburg-meissen.de

 Dom van Meissen apr 10-18 uur, mei-okt 9-18 uur, nov-mrt 10-16 uur • €4

Porzellan-Manufaktur

Even buiten het centrum in de Talstraße 9 staat de **Staatlichen Porzellan-Manufaktur Meissen**. Op deze plaats wordt al 145 jaar hoogwaardig porselein gemaakt. De bezoekers krijgen de echte fabriek niet te zien, maar kunnen in Schauwerkstätten (demonstratieruimten) een goed beeld krijgen hoe het porselein grotendeels met de hand wordt gemaakt. Na de 30 minuten durende demonstratie ontstaat enig begrip voor de hoge prijzen van het porselein; een koffiebekker kost in de outletshop nog altijd honderd euro. Wie geen zin heeft in een dergelijke uitgave maar toch het Meissen-servies wil uitproberen, kan in het café terecht. Het inpandige museum heeft een speciale afdeling voor kinderen waar, veilig achter glas, de porseleinen dierenwereld te zien is.

 Staatlichen Porzellan-Manufaktur Meissen 9-18 uur, nov-apr tot 17 uur •
 €9

Sächsische Schweiz

Sächsische Schweiz

De **Sächsische Schweiz** bestaat globaal genomen uit het Elbedal met achterland. Het begint zo'n 20 km ten zuidoosten van Dresden en loopt tot de grens met Tsjechië. Vanuit Dresden is de Sächsische Schweiz op vele manieren te bereiken, zoals per boot, trein, auto of fiets. Het is al bijna twee eeuwen een toeristisch gebied. Hoofdattractie zijn de grillige rotsformaties en tafelbergen, die belangrijke markeringen in het landschap zijn. Dit is ook het gebied waar het Elbsandstein (zie ook kadertekst) wordt gewonnen. De Sächsische Schweiz leent zich heel goed voor een langer en vooral actief verblijf. Sinds 1990 heeft het de status van nationaal park. Samen met het aangrenzende nationale park Bömische Schweiz, dat in Tsjechië ligt, is een 170 km² groot natuurgebied ontstaan met een specifieke flora en fauna. Opvallend zijn de verschillende soorten varens en vleermuizen. Grotere dieren als vos, lynx, das, gems en moeflon komen eveneens voor. Ook zijn de oehoe en zwarte ooievaar gesignaleerd.

Elbezandsteen

*'Wenn Sie eigentlich Urlaub am Meer machen wollten, dann kommen Sie etwa 100 Millionen Jahre zu spät...', schreef het Tourismusverband Sächsische Schweiz ooit op haar website. Inderdaad was het gebied ten zuidoosten van Dresden, dat we nu het Elbezandsteengebergte noemen, ooit een zee. Toen de zee zich terugtrok bleef een enorme laag van zand en steen achter. Wind, water en bewegingen in de aardkorst (zoals een 'duw' van het Lausitzer granietmassief) vervormden in de loop der tijd de dikke afzetting slaag. De meest opvallende resultaten van dit proces zijn grillige rotsformaties, tafelbergen, kloven en ravijnen. Het zandsteen bleek echter door zijn specifieke structuur ('quadersandstein') ook geschikt te zijn als bouw materiaal. Er zijn aanwijzingen dat men in de 7de eeuw al zandsteen gebruikte. De winning kwam vanaf de 16de eeuw pas goed op gang en gaf werk aan honderden mensen. Natuurlijk werd zandsteen op grote schaal in Dresden gebruikt, maar het was ook een export-artikel. Het Elbedal kreeg door de intensieve winning een ander aanzien. Het werd breder en de oevers werden steiler. Ook tegenwoordig wordt er nog **Elbezandsteen** gewonnen, onder andere bij Stadt Wehlen. Er zijn speciale rondleidingen langs oude steengroeven (www.steinbruchführungen.de). Veel oude gebouwen in Dresden hebben een donkere kleur gekregen. Dat komt omdat zuren (regen) en zouten (in zandsteen) voor een soort korstje zorgen (het aanwezige kalk wordt omgezet in gips). In het korstje hopen vuil en stof zich op en zorgen zo voor een donkere kleur van het zandsteen.*

Tafelbergen en rotsformaties

Voor een dagtocht vanuit Dresden is een bezoek aan de **Bastei**, de bekendste rotsformatie, een geschikt doel. Vanuit Stadt Wehlen of Kurort Rathen (op zo'n 25 km van Dresden) moet de wandelaar 190 meter stijgen (goede wandelschoenen!), maar dan wacht een sprookjeslandschap van rotspilaren in allerlei maten. De beroemde Basteibrücke, die op alle foto's prijkt, is al meer dan honderdvijftig jaar een bezienswaardigheid. In 1850 werd de eerste brug gebouwd. Tegen betaling kunnen sommige rotsen beklommen worden. Hoog boven de Elbe is een hotel met een panoramarestaurant, maar in Kurort Rathen zijn ook diverse horecavoorzieningen. Behalve te voet kan de Bastei ook per auto worden bereikt. Op zo'n 400 meter is een grote parkeerplaats (betaald parkeren). De parkeerplaats wordt vanaf de doorgaande weg (S165) met borden aangegeven. Op een tafelberg aan de andere kant van de Elbe ligt de **Festung Königstein**. De vesting werd voor het eerst in 1233 genoemd. Naast een militair verdedigingswerk deed ze ook dienst als gevangenis. Nu is het 9,5 ha grote terrein een soort openluchtmuseum met diverse gebouwen en een prachtig uitzicht over de Elbe. Er is een lift om het grootste hoogteverschil te overbruggen.

De vesting Königstein

 Festung Königstein apr-okt 9-18 uur, okt-mrt 9-17 uur • €8 • www.festung-koenigstein.de

Malerweg

In het begin van de 19de eeuw ontdekten (romantische) kunstenaars, zoals **Caspar David Friedrich** (1774-1840), de fascinerende vergezichten, kloven en grillige rotsformaties en lieten zich hierdoor inspireren bij hun werk. De wandelpaden waar de kunstenaars destijds over liepen zijn vandaag de dag in ere hersteld. Ze vormen de 112 km lange **Malerweg**, in 2008 uitgeroepen tot de beste wandelroute van Duitsland. De route is in acht etappes verdeeld en begint in de buurt van Pirna (Liebethal) en eindigt in Pirna zelf. De route loopt langs de Bastei en andere interessante punten, zoals de Amselgrund (kloof), Lilienstein (tafelberg) en Schrammstein (rotsformatie). De route vereist een goede conditie en niet te veel hoogtevrees. Op diverse plaatsen moet je (ijzeren) ladders gebruiken om je weg te vervolgen. Maar de vergezichten zijn alle inspanningen waard. Voor meer informatie: www.malerweg.de (ook Nederlandstalig). Behalve de Malerweg zijn er nog veel meer wandelmogelijkheden: in totaal 1200 kilometer aan uitgezette routes, eventueel onder leiding van een lokale gids.

Mooie vergezichten vanaf de Malerweg

Anders actief

Voor fietsers die iets anders willen dan de drukke **Elberadweg** wacht een verborgen fietsgebied (met name richting Tsjechische grens), dat met een goede fietskaart ontdekt kan worden. Officiële, met bordjes aangegeven fietsroutes zijn er nauwelijks. Wel rijden er op een paar plaatsen (bijvoorbeeld van Pirna naar Rosenthal) speciale fietsbussen om het (niet eens zo grote) hoogteverschil te overbruggen (www.ovps.de). Klimliefheb-

bers kunnen op veel plaatsen terecht. Kijk voor adressen en klimregels op www.saechsische-schweiz.de. Kanoverhuur bij Kanu Aktiv Tours in Königstein: www.kanu-aktiv-tours.de.

Pirna en omgeving

Behalve een bijzonder landschap kent de Sächsische Schweiz ook een aantal leuke plaatsjes. Het dichtst bij Dresden ligt **Pirna** (38.000 inw., 25 km ten ZO van Dresden) dat in 1233 voor het eerst werd genoemd.

Dankzij de gunstige ligging kon het stadje profiteren van de handel tussen Saksen en Bohemen. Aan het Marktplatz liggen tal van historische gebouwen, waaronder het **Rathaus** (1396), **Canalettohaus** (uit 1520; nu VVV) en **Löwen-Apotheke** (1578). Verder trekt het interieur van de 16de-eeuwse laatgotische **Hallenkirche St. Marien** (aan het Kirchplatz) de aandacht. De hoog boven het centrum gelegen Festung Sonnenstein vertegenwoordigt een zwarte bladzijde uit de geschiedenis van Pirna. In de tweede wereldoorlog werden daar vijftienduizend mensen met een psychiatrische aandoening of verstandelijke beperking vergast.

Ongeveer 15 km verderop, aan dezelfde kant van de Elbe, ligt **Königstein** (2400 inw., 14 km ten ZO van Pirna), aan de voet van de Festung Königstein. De verhalen herenhuizen in het centrum verraden de welvaart van weleer. Maar er wordt hard gewerkt om het plaatsje weer aantrekkelijk te maken. Op de gevel van een woning in de Pirnaer Straße is aangegeven tot waar de Elbe in de afgelopen eeuwen is gekomen toen deze buiten de oevers trad.

Bij **Bad Schandau** (2800 inw., 7 km ten O van Königstein) kan de automobilist de Elbe weer oversteken. De plaats presenteert zich graag als een *Kurort* en heeft dan ook een keur aan hotels, pensions en kuurinrichtingen. Verder trekt het bezoekerscentrum van het **National Park Sächsische Schweiz** veel bezoekers. Met name voor jeugdige bezoekers is er veel te zien en te ontdekken.

National Park Sächsische Schweiz apr-okt 9-18 uur, nov-mrt di-zo 9-17 uur • €4 • www.lanu.de/de/NationalparkZentrum

Glashütte

Op dertig kilometer ten zuiden van Dresden ligt, omgeven door bossen en romantische beekjes, **Glashütte** (7000 inw.). Op het eerste gezicht een gemiddeld stadje in het *Osterzgebirge*, dat niet anders is dan de andere plaatsen uit de omgeving.

Maar de schijn bedriegt. Achter de gevels van een aantal weinig opvallende gebouwen bevindt zich het kloppend hart van de Duitse horlogeindustrie. Niet voor niets luidt de slogan van de VVV 'Hier lebt die Zeit'. In 1845 begon Ferdinand A. Lange met steun van de Saksische autoriteiten een horlogemakerij. De voorwaarde was dat Lange een aantal werkloze ambachtslieden zou opleiden en in dienst nemen. In het Müglitztal was een hoge werkloosheid ontstaan, omdat de zilverbijzettingen uitgeput raakten. De horlogemakerij werd een florierende bedrijfstak, die ondanks tegenslagen in beide wereldoorlogen, standhield. Exclusieve horlogemerken als A. Lange & Söhne, Glashütte Original, Nomos en Union worden nog steeds in Glashütte gemaakt. In het **Deutsches Uhrenmuseum**

Glashütte wordt uitgebreid stilgestaan bij de horlogehistorie van Glashütte. Daarnaast, en dat is nog interessanter, kun je zelf op diverse manieren ervaren hoe gedetailleerd en geconcentreerd een horlogemaker te werk gaat. Een bezoek

aan een echte *Manufaktur* maakt de inwijding in de wereld van het horloge helemaal af. Dat kan bijvoorbeeld bij Glashütte Original (Altenberger Straße 1, elke woensdag, verschillende tijden, €10, aanmelden via www.glashuette-original.com).

Wie nog tijd heeft, kan verder het Müglitztal verder verkennen. Altenberg is een aantrekkelijke winter- en zomersportbestemming, maar verwacht geen massatoerisme.

 Deutsches Uhrenmuseum Glashütte 10-17 uur • €6 •
www.uhrenmuseum-glashuette.com

Stolpen

Kamer van gravin Von Cosel

Al van verre is het plaatsje **Stolpen** (5700 inw, 30 km ten O van Dresden) te zien. In de relatief vlakke omgeving valt de gelijknamige burcht meteen op. De eerste bebouwing dateert van naar schatting 1100. Een paar eeuwenlang was de burcht van Stolpen in gebruik bij de bisschoppen van Meissen. Stolpen (afgeleid van het Slavische woord voor 'pilaren') lag op de grens van Slavisch gebied en het bisdom Meissen. Rond 1559 dwong Keurvorst August (niet te verwarren met August der Starke) de bisschoppen om Stolpen te ruilen tegen Mühlberg, waarschijnlijk vanwege de belangrijke strategische ligging.

Daarna werd de burcht opgeknapt en versterkt. Gedurende diverse oorlogen in de 17de en 18de eeuw deed de burcht ook dienst als gevangenis.

De meest bekende gevangene was geen soldaat maar een burger. Gravin Von Cosel, de belangrijkste maitresse van August der Starke, werd tussen 1716 en 1765 in de burcht van Stolpen gevangengehouden. Ze raakte in opspraak, waarschijnlijk vanwege haar slimheid waarmee ze een bedreiging vormde voor de adviseurs van de keurvorst, maar weigerde haar (financiële) positie af te staan. Dit kwam haar duur te staan. In de *Johannisturm*, waar zij 49 jaar van haar leven verbleef, is een permanente expositie ingericht.

De berg waarop **Burg Stolpen** gebouwd is, bestaat uit basaltsteen, dat zo'n 25 miljoen jaar geleden ontstond. Het regio was een vulkanisch actief gebied. Het huidige Stolpen ligt op een scheur in de aardkorst. Hierdoor kwam er vulkanisch gesteente naar boven dat afkoelde en een soort deksel vormde en andere lavastromen gedeeltelijk tegenhield. Zo ontstonden de kenmerkende 'basaltpilaren'. Bijzonder is het verhaal over de waterbron. In de 16de eeuw werd de behoefte aan vers drinkwater duidelijk na een langdurige belegering. Naar verluidt kregen vier mijnbouwwerkers de opdracht om een put te slaan in het keiharde gesteente. Elk jaar drie tot vier meter dieper de berg in. Na 84 meter was het raak en had de burcht een eigen waterbron.

In de *Burgkeller* wordt aandacht besteed aan de geologische geschiedenis van

Stolpen, dat het predicaat *Naturdenkmal* heeft gekregen.

Onderaan de burcht ligt, enigszins tegen de rotsen op gebouwd, het plaatsje Stolpen. Vooral het schuin aflopende marktplein is de moeite waard om op te zoeken. Hier zijn ook parkeerplaatsen en horeca te vinden. Het aangrenzende stadsmuseum is wegens verbouwing voor onbepaalde tijd gesloten.

 Burg Stolpen apr-okt 10-18 uur winter di-zo 10-16 uur • €6 • www.burg-stolpen.org

Bautzen

Dat **Bautzen** (40.000 inw, 50 km ten O van Dresden) tweetalig is, blijkt direct bij aankomst op het station. Met een *Witajće k nam w Budyšinje!* wordt de treinreiziger welkom geheten.

Het betekent 'hartelijk welkom' in het Sorbisch, de taal van de Sorben, een Slavisch volk, dat al 1500 jaar in Bautzen en omgeving woont (zie kadertekst).

De geschiedenis van Bautzen gaat terug tot de 3de eeuw n. Chr., toen er sprake was van een Oost-Germaanse nederzetting. Een paar eeuwen later vestigden zich ook Slaven in de regio. In 1002 wordt Bautzen (althans de Slavische naam Budusin) voor het eerst in documenten genoemd. De ligging van Bautzen zal ongetwijfeld een rol gespeeld hebben in de ontwikkeling. Strategisch gelegen boven op een rots, waar de Spree onderaan langs stroomt, ontstond een welvarende handelsstad, die voortdurend beschermd moest worden tegen indringers. De nu nog zeventien overgebleven torens en bastions herinneren daaraan. Een aantal daarvan zijn in gebruik als woning of worden verhuurd aan toeristen.

Ondanks de vele barokke en rococo gevels ademt het historische centrum (grotendeels autovrij) een middeleeuwse sfeer. De winkelstraten kunnen druk zijn, maar de achterliggende straatjes zijn vaak een oase van rust.

Tweetalig Bautzen

Bezienswaardigheden

Vanaf het station is het oude centrum via de Bahnhofstraße, Karl-Marxstraße en Kornmarkt in vijf minuten bereikbaar. De Reichturm is een goed oriëntatiepunt. De witte, 56 meter hoge toren valt extra op, omdat deze scheef staat (ongeveer 1.44 meter uit het lood). Loop de aangrenzende Reichenstraße, een van de belangrijkste winkelstraten, in. Aan het einde is de Hauptmarkt. Hier heeft de VVV (te vinden op nr. 1) twee wandelroutes uitgezet: een gele (een uur) voor degenen die haast heeft en een rode (twee uur) voor de *Genießer*. Neem als het even kan de uitgebreide route.

Sorben

*Bij de Volksverhuizing in de 5de eeuw kwamen enkele West-Slavische volkeren terecht in het gebied tussen de rivieren de Saale en Neisse. Het gebied viel een paar eeuwen later geheel onder Germaanse invloedssfeer. De Germanen en de Slaven, die inmiddels **Sorben** werden genoemd, bleven echter vreedzaam naast en door elkaar leven. Op veel plaatsen verdwenen de Sorbische taal en tradities. De Lausitz, de regio tussen Dresden en Cottbus (deelstaat Brandenburg) tegen de Pools-Tsjechische grens aan, was echter een uitzondering. Hier hadden de machthebbers iets anders aan hun hoofd dan de germanisering van de Sorben. Daardoor bleef het Sorbische karakter behouden. De Sorben zijn tegenwoordig een van de vier wettelijk erkende minderheidsgroepen in Duitsland (naast Denen, Oost-Friezen en Sinti en Roma) en kunnen verdeeld worden in twee groepen: Niedersorben (Cottbus en omgeving) en Obersorben (Bautzen en omgeving). De Obersorbische gemeenschap telt ongeveer 40.000 personen. Bautzen is het centrum van de Obersorben. De stad is tweetalig, er zijn Sorbische scholen, theater, restaurants, media en verenigingen. Tradities en gebruiken worden in ere gehouden. Bekend zijn de prachtige beschilderde paaseieren en de paasprocessie met de Osterreiter.*

Maar ook zonder route kun je door het centrum dwalen en je verbazen over de afwisselende historische gebouwen, die met veel aandacht zijn gerestaureerd. Rond de Hauptmarkt trekken vooral het barokke *Rathaus*, waarvan het oudste deel uit 1213 stamt en Dom St. Petri de aandacht. De *Dom St. Petri* is een laatgotische hallenkerk, die sinds 1524 een simultaananker is: een deel is katholiek, een deel protestant. Iets ten noordwesten van de Dom St. Petri bevindt zich de Ortenburg, een verzameling gebouwen uit verschillende perioden. In een daarvan (Ortenburg 3) is het *Serbski muzej* oftewel het **Sorbisch museum** gevestigd. Het geeft een aardig kijkje op de geschiedenis en cultuur van de Sorben. Als je de voormalige stadsmuur in zuidelijke richting volgt, kom je bij de **Alte Wasserkunst**, de naam voor het ingenieuze systeem om vanaf de 15de eeuw Bautzen te voorzien van drinkwater uit de Spree. Nu is het een museum. In het oude centrum zijn ook de meeste horecagelegenheden te vinden. Veel restaurants serveren gerechten met de bekende *Bautz'ner Senf*. Het produkt wordt al anderhalve eeuw in Bautzen gemaakt. Daarnaast zijn er een aantal Sorbische restaurants, zoals Wjelbik (Kornstraße 7) waar je onder eeuwenoude gewelven ken-

nis kunt maken met *Sorbische Hochzeitssuppe of Falsches Filet vom Ochsen*. Twee bezienswaardigheden liggen net buiten het centrum. Het **Museum Bautzen** is gevestigd in een prachtig Jugendstil pand aan de Kornmarkt 1. Het geeft een gevarieerde kijk op de historie van Bautzen en de regio. Bij veel Oost-Duitsers roept Bautzen ook herinneringen op aan de Stasi-gevangenis, die er tot aan 1989 waren. Bautzen I (ook wel *Gelbes Elend* genoemd vanwege de kleur van het gebouw) is nu een algemene gevangenis. **Bautzen II**, werd een herinneringscentrum en kan bezocht worden. De ingang zit aan de Weingangstraße 8a. Veel kamers zijn ongemoeid gelaten. In speciale tentoonstellingsruimten krijgt de bezoeker veel achtergrondinformatie.

 Sorbisch museum di-zo 10-18 uur • €5 • www.sorbisches-museum.de

 Alte Wasserkunst apr-okt 10-17 uur, nov, dec, feb, mrt 10-16 uur, jan za-zo 10-16 uur • €3 • www.altewasserkunstbautzen.de

 Museum Bautzen di-zo 10-17 uur, okt-mrt 18 uur • €3,50 • www.bautzen.de

 Bautzen II di-do 10-16 uur, vr 10-20 uur, za-zo 18-18 uur • gratis • www.gedenkstätte-bautzen.de

Omgeving Bautzen

De omgeving van Bautzen leent zich prima voor een meerdaags verblijf. Vooral geschikt voor degenen die rust zoeken, want de Oberlausitz is niet drukbezocht. Er zijn volop wandel- en fietsmogelijkheden, zoals *Spreeradweg*, die naar de bron van de Spree leidt.

In **Kleinwelka** (5 km ten N van Bautzen) ligt het **Saurierpark** met meer dan 200 modellen van dinosaurïers. Het park is populair bij gezinnen.

Bij het dorpje **Niedergurig** (10 km ten NO van Bautzen) staat een 800 jaar oude eik.

 Saurierpark medio apr-medio nov 9-18 uur • €13, familiekaart €35 • www.saurierpark.de

Kastelenland

Burg Kriebstein

Voor de kastelenliefhebber heeft Saksen nog meer in petto dan de eerder beschreven kastelen, paleizen en burchten. Met name ten noorden en westen van Dresden (in de driehoek Dresden-Leipzig-Chemnitz) vind je enkele kastelen die zeker de moeite waard zijn om te bezoeken. Met een Schlösserland-KARTE kun je voor €20 (gezinskaart €35) tien dagen lang 33 kastelen, burchten en paleizen in Saksen bezoeken. Meer informatie op www.schloesserland-sachsen.de).

Burg Kriebstein

Bijvoorbeeld de **Burg Kriebstein**, 60 km ten westen van Dresden. Hoog boven het riviertje de Zschopau ligt de middeleeuwse ridderburcht, in 2016 uitgeroepen tot de mooiste burcht van Duitsland. Alleen a; de buitenkant is een bezienswaardigheid. Binnen is een museum. De Kriebsteinzinner uit de eerste helft van de 15de eeuw is door de originele wandschilderingen heel bijzonder. Er zijn regelmatig rondleidingen, concerten en andere evenementen (zie website). Aan de voet van de burcht loopt het Saksische deel van de *Lutherweg*, een bewegwijzerde wandelroute (wit bordje met groene L) die alle bekende en minder bekende plaatsen uit het leven van kerkhervormer Maarten Luther (en zijn vrouw) aandoet.

Burg Kriebstein apr-okt di-vr 10-17 uur, za-zo 10-18 uur, nov za-zo 10-16 uur, feb-mrt di-zo 10-16 uur, dec-jan gesloten • €6 •]

www.burg-kriebstein.eu

Schloss Colditz

Op 25 km ten NW van Kriebstein ligt **Schloss Colditz**, dat vooral in Nederland in de jaren '70 bekendheid kreeg door de gelijknamige televisieserie. De Duitsers meenden dat Colditz een geschikte plek was om geallieerde krijgsgevangenen onder te brengen, vanwaar ontsnappen onmogelijk was. Het kasteel ligt op een 30 meter hoge rots en is een ware vesting. In werkelijkheid zijn er vele ontsnapingspogingen geweest, waarvan een aantal met succes. Het **Fluchtmuseum** laat zien hoe inventief de gevangenen waren.

Een deel van het complex is tegenwoordig een jeugdherberg. Het plaatsje Colditz ligt onder aan het kasteel. Het historische centrum wordt gedomineerd door de Markt, die in de 13de eeuw is ontstaan. Bij Colditz komen de riviertjes Freiburger Mulde en de Zwickauer Mulde bij elkaar en gaan verder als Vereinte Mulde. Veel wandel- en fietsmogelijkheden in het Colditzer Muldeland.

 Fluchtmuseum apr-okt 10-17 uur, nov-mrt 10-16 uur • €4 museum, €9 rondleiding • www.schloss-colditz.com

Schloss Hartenfels

In de uiterste noordwest punt van Saksen ligt het plaatsje **Torgau** (20.000 inw, 100 km ten NW van Dresden). De van oorsprong een Slavische nederzetting (Torgau is afgeleid van Torgov en betekent zoiets als marktplaats) groeide vanwege de strategische ligging aan de Elbe in de middeleeuwen uit tot een bloeiende handelsstad. Het grote marktplein met z'n fraaie witte 16de eeuwse Rathaus is beslist de moeite de waard, maar de belangrijkste publiekstrekker is **Schloss Hartenfels**.

Neem de tijd voor een bezoek, er valt veel te ontdekken. Hoewel de geschiedenis van Schloss Hartenfels teruggaat tot de 11de eeuw, heeft het slot in de 15de en 16de eeuw zijn huidige vorm gekregen. De beroemde Wendeltreppe bijvoorbeeld, die tussen 1533 en 1537 is gebouwd. Destijds een noviteit omdat de trap geen middenpilaar heeft. Wie weinig tijd heeft, loopt de binnenplaats op en kan de volledige gerestaureerde trap bewonderen. De *Schlosskirche* (1544 in gebruik genomen) is de eerste protestante kerk die na de Reformatie in Duitsland is gebouwd. Met een sobere inrichting en de preekstoel in het midden. Dat is niet toevallig: Maarten Luther was veelvuldig in Torgau. De Saksische vorsten waren ruimdenkend en boden bescherming aan Luther en zijn geestverwanten. Luther heeft in Torgau gewerkt aan de zogeheten Torgauer artikelen, die een belangrijke rol zouden spelen bij de Augsburgse Belijdenis (1530). Katharina von Bora, de vrouw van Luther, is in 1552 in de St. Marienkerk (Wintergrüne) in Torgau begraven.

 Schloss Hartenfels 10-18 uur, Hausmannsturm en Lapidarium hebben afwijkende openstelling • €5, Hausmannsturm €1, Lapidarium €3 • www.schloss-hartenfels.de

DIZ

Van een heel andere orde is het **DIZ** (Dokumentations- und Informationszentrum Torgau), dat ook in Schloss Hartenfels gevestigd is. Hier komt de geschiedenis van de militaire gevangenen Fort Zinna en Brückenkopf in Torgau aan de orde. Beide waren achtereenvolgens in gebruik bij de Duitse Wehrmacht, de Sovjetische Geheime Politie en de DDR-Volkspolizei. Fort Zinna is nog steeds een gevangenis.

Jaarlijks staat Torgau stil bij *Elbe Day*, de dag dat eind april 1945 het Sovjet-leger en het Amerikaanse leger elkaar voor het eerst in Duitsland troffen. Twee weken later zou Duitsland capituleren. Beroemd is de foto waarop Amerikaanse en Russische soldaten elkaar op 25 april 1945 de hand schudden. De foto is in Torgau bij de kapotgeschoten brug over de Elbe gemaakt. De ontmoeting was echter in scene gezet. De echte ontmoeting vond eerder die dag in Lorenzkirch-Strehla (40 km stroomopwaarts) plaats. Een monument aan de Elbstrasse (achter Schloss Hartenfels) herinnert aan deze gebeurtenis.

Schloss Hartenfels met de wenteltrap

Dresden van A tot Z

Dresden van A tot Z

De Standseilbahn naar Loschwitz

Alarmnummer

Politie tel. 110, brandweer tel. 112, ambulance tel. 0351 192 92, ADAC (wegenwacht) tel. 01802 2222.

Consulaat

Consul: Prof. dr. Georg Prinz zur Lippe-Weissenfeld, Schloss Proschwitz, 01665 Meissen OT Proschwitz, tel. +49 35214060-70, Nederlandse ambassade: Klosterstraße 50, 10179 Berlijn, tel. 030 20956-0, fax +49 30 20956-441, e-mail nlgovbln@bln.nlab.de.

Dresden-Cards

Er is een kortingskaart voor OV (bus, tram, S-Bahn) en een kortingskaart voor musea. De **Dresden City Card** geeft onbeperkt reizen met tram/trein en bus voor €10 per persoon per dag (twee dagen €15).

Bij twee personen is een familiekaart (twee volwassenen, vier kinderen tot 14 jaar) al voordeliger (€15 per dag, €22,50 twee dagen). Wil je wat verder in de omgeving van Dresden reizen (regio Oberelbe), dan is de **Dresden Regio Card** geschikt: een dag kost €20 per persoon (familie €30). De **Dresden Museums Card** geeft twee dagen lang voor €22 per persoon gratis entree bij de meeste musea in de Altstadt en Neustadt. Voor alle drie de kaarten geldt dat je bij veel restaurants en winkels korting krijgt. De kaarten zijn te koop bij Dresden Infor-

mation an der Frauenkirche (QF Passage, Neumarkt 2), Dresden Information Hauptbahnhof (Wiener Platz 4) of online via www.dresden.de/dresdencard.

Eten en drinken

De traditionele gerechten in Saksen zijn aan de stevige kant met veel eieren, kwark, aardappelen en kool. Een voorbeeld is *Quarkkeulchen*, dikke aardappelpannenkoekjes, gemaakt van gekookte aardappelen, meel, kwark, eieren, rozijnen, suiker en kaneel en geargeerd met appelmoes of poedersuiker.

Dresdner Sauerbraten is gemarineerd rundvlees, vaak geserveerd met saus en rode kool. Rond kerst zijn de *Dresdner Christstollen* overal te koop. Ze lijken op 'onze' kerststollen, alleen ontbreekt het amandelspijs, maar dat wordt gecompenseerd door extra rozijnen. Dresdenaren hebben de bijnaam 'Kaffeetrinker'. Misschien dat daarom de koffie vaak in een beker, een 'Pott', wordt geserveerd. Daarbij hoort een groot stuk *Eierschecke* (met biscuitdeeg, eieren, kwark, rozijnen en vanillepudding als belangrijkste ingrediënten). Lokale bieren zijn o.a. Radeberger en Feldschlösschen. Tegen de hellingen van het Elbedal ligt een wijnbouwgebied. De Saksische wijnen zijn op veel plaatsen in Dresden verkrijgbaar. In het algemeen ligt het prijspeil lager dan in Nederland. Tussen de middag wordt er warm gegeten.

Restaurants

Het is niet moeilijk om in de Altstadt of Neustadt een restaurant te vinden. Gemiddeld genomen kan men voor een redelijke prijs prima eten. In de Altstadt zijn de restaurants vooral rond de Neumarkt en de Altmarkt. In de Neustadt zijn de Alaunstraße en de Louisenstraße goede vindplaatsen, vooral de internationale keukens (Italiaans, Spaans, Grieks, Balkan, Aziatisch). In de andere stadsdelen zijn er minder restaurants.

Restaurants met een uitzicht:

Yenidze, Weisseritzstraße 3, tel. 0351 4905990, www.kuppelrestaurant.de. Boven in oude sigarettenfabriek die eruit ziet als een moskee.

Chiaveri, Bernhard-von-Lindenau-Platz 1, tel. 0351 4960399, www.chiaveri.de. In het gebouw van het Saksische parlement.

Rosengarten, Carusufer 12, tel. 0351 8020774. Aan de Elbeoever, groot terras.

Vegetarisch: *brennNessel*, Schützengasse 18, tel. 0351 4943319, www.brennnessel-dresden.de. Beperkt aantal zitplaatsen, veel verse producten.

Saksisch-Boheems: *Bierhaus Altmarktkeller*, Altmarkt 4, tel. 0351 4818130. Veel zitplaatsen in sfeervolle kelder, regelmatig live-muziek.

Restaurants met Michelinster: Dresden telt maar liefst drie sterrenrestaurants (2017). *Caroussel* (in hotel Bülow Residenz), Rähnitzgasse 19, tel. 0351 80030, www.buelow-palais.com. Romantisch tafelen, reserveren gewenst.

Beans&Belunga, Bautzner Landstraße 32, tel. 0351 44008800, www.bean-und-beluga.de. Modern. *Elements*, Königsbrücker Str. 96, tel. 0351 2721696, www.restaurant-elements.de.

Restaurant met eigen brouwerij: *Watzke Brauereiausschank am Goldene Reiter*, Hauptstraße 1, tel. 0351 8106820. In de Neustadt, vlakbij het standbeeld van de Goldene Reiter.

Populair zijn lunchbuffetten en brunches, waar je voor weinig geld veel kunt eten. *Carolasschlösschen*, Querallee 7, tel. 0351 2506000, www.carolasschloesschen.de. Aan de rand van de Großer Garten met uitzicht op een meertje.

Rauschenbach deli, Weiße Gasse 2, tel. 0351 8212760. Doordeweeks lunchbuffet, 's zondags brunch. Reserveren gewenst.

Biergartens

Naast de Augustusbrücke (kant Neustadt), naast het Blauwe Wunder (beide zijden), hoofdingang Großer Garten, Lennéstraße (met speeltuin).

Café's

Planwirtschaft, Louisenstraßen 20. Een alternatieve klassieker met een knipoog naar de DDR-economie.

Raskolnikoff, Böhmische Straße 34. De verwaarloosde buitenkant zegt niets over het interieur.

Red Rooster, Rähnitzgasse 10. Bekend om z'n vele soorten whisky.

Coselpalais, An der Frauenkirche 12. Chique inrichting, veel soorten Kuchen.

Feestdagen

Nieuwjaarsdag, Goede vrijdag, Tweede Paasdag, Dag van de Arbeid (1 mei), Hemelvaartsdag, Tweede Pinksterdag, Dag van de Duitse eenheid (3 oktober), Reformatiedag (31 oktober), boete- en biddag (18 november), Kerstmis (25 en 26 december)

Feesten en festivals

Vooraf in de zomermaanden zijn er in het centrum tal van festiviteiten en culturele activiteiten. Naast het jaarlijkse *Dresden Stadtfest* in augustus zijn er ook openluchtconcerten in de Zwinger en de Filmnächte aan de rechter Elbeoever. Op www.dresden.de staat een overzicht per kwartaal. Daarnaast is het gratis maandblad *Dresdner Kulturmagazin* (www.dresdner.nu) heel informatief, omdat het een overzicht geeft van alles wat er in Dresden en omgeving te doen is (onder andere verkrijgbaar bij de Dresden Information).

Festivalkalender

Januari

Semperball in de Semperoper. Op het sfeervol verlichte plein voor de Semperoper walst het publiek mee (www.semperoperball.de).

Mei

Flottenparade: op de Dag van de Arbeid wordt met de parade van historische Radarboten op de Elbe het zomerseizoen geopend.

Internationaal dixieland: een van de grootste dixielandfestivals in Europa (www.dixieland.de).

Dresdner Bluesfestival (www.bluesfestival-dresden.de)

Mei/juni

Dresdner Musikfestspiele: concerten van orkesten en solisten op verschillende historische locaties, ook in de buitenlucht (www.musikfestspiele.com).

Juni

Elbhangfest: laatste weekend in juni aan de Elbe even buiten het centrum van Dresden tussen Loschwitz en Pillnitz; bonte verscheidenheid aan optredens op

cultureel gebied (www.elbhangfest.de).

Juni/juli

Museumnacht: tot diep in de nacht zijn musea geopend en hebben vaak een speciaal programma.

Juni/augustus

Filmnächte am Elbufer: op het gras op de rechter oever van de Elbe worden uit-enlopende films vertoond. Alleen bij droog weer.

Augustus

Dresdner Stadtfest: in de derde week van augustus driedaags volksfeest verspreid over de stad met muziek, eten, oude ambachten en sport.

Moritzburg kamermuziek uitgevoerd door zowel jonge, talentvolle als gerenommeerde musici (www.moritzburgfestival.de).

Oktober

Tag der Zeitgenössischen Musik: eigentijdse muziek in combinatie met andere kunstvormen, zoals dans, muziektheater, nieuwe media en film.

November

Unity Night Festival Swingen in een overdekt winkelcentrum? Of meezingen met moderne *Schlagers* in het restaurant van warenhuis Karstadt? Het kan allemaal in en rond de Prager Straße.

December

Striezelmarkt: oudste (sinds 1434) en grootste kerstmarkt in Duitsland met honderden verlichte kraampjes. Vanaf eind november tot kerstavond.

Fietsen

Dresden is een fietsvriendelijke stad, waar de meeste automobilisten met fietsers rekening houden. De regels zijn als volgt. Als er geen enkele fietsaanduiding is (op het wegdek of op een bord) dan moet er op de rijbaan worden gefietst. Soms staat er een wit bord met een zwarte fiets met daaronder 'frei'. Dat betekent dat de fietser zelf mag kiezen: of op het trottoir of op de rijbaan. Bij alle andere aanduidingen de instructies opvolgen. Kinderen tot 10 jaar mogen altijd op het trottoir fietsen. Er zijn speciale fietsbordjes die de fietser de weg naar de belangrijke bezienswaardigheden wijzen. De *Elberadweg* (van Praag naar de Oostzee) loopt ook langs Dresden en is populair, hoewel de kwaliteit van het wegdek soms te wensen overlaat.

Dat geldt ook in de stad. Een fiets met voldoende (voor-)vering en wat bredere banden is aan te bevelen. Fietsverhuur: *MietStation*, www.MietStation-dresden.de, op diverse locaties huurfietsen, o.a. aan Ferdinandplatz 21 (achter Karstadt, in lingeriewinkel), *RollOn*, www.rollondresden.de, Königsbrückerstrasse 4a. Via www.sz-bike.de/de/dresden/ zijn na een account te hebben aangemaakt in de hele stad fietsen te huur. Je kunt via een app zien waar nog beschikbare huurfietsen zijn. DVB (openbaar vervoer) verkoopt op de servicepunten (o.a. Prager Straße tegenover boekhandel Thalia) combitickets, zodat je fietsen kunt afwisselen met de tram of bus.

Fietsen langs de Elbe over de Elberadweg

Galleries

Dresden telt tientallen galleries. Een greep:

Art + form, Bautzner Straße 11. *Galerie & Kunsthandel Christoff Horschik*, Neustädter Markt 7. *Galerie Königstraße*, Königstraße 16. *Projektraum am Weißen Hirsch/Galerie Grafikladen*, Plattleite 66. Op www.artsinfo.de zijn meer galleries te vinden.

Geldzaken

Banken zijn in de regel geopend op ma-vr 9-13 en 14.30-16 uur, op do tot 18 uur. Geldautomaten zijn er volop. Pinnen is in veel grote winkels en supermarkten mogelijk.

Gevonden/verloren voorwerpen

Fundtburo der Stadt Dresden, Theaterstraße 13, tel. 0351 4885996 (vr 9-12 uur, di en do 9-18 uur, ma en wo gesloten. De Deutsche Bahn heeft een eigen *Fundtburo*: Hauptbahnhof (Wiener Platz 4, Durchgang 2)

Internet

Mondial Internetcafé, Rothenburger Straße 43, tel. 0351 8951470, ma-vr 10-01 uur, za-zo 11-01 uur. *Copy Sauer*, Pfothenhauerstraße 43, Straße 19, tel. 0351 4468860, ma-vr 9-22 uur, za 9-20 uur.

Kinderen

Enkele attracties voor kinderen: Zoo Dresden, Tiergartenstraße 1 (08.30-17.30 uur, in zomer langer, in winter korter open, €12, www.zoo-dresden.de). Parkeisenbahn (stoomtreintje) in de Großer Garten (april-eind oktober, di-zo 10-18 uur, €6, www.schloesser-dresden.de).

Skatepark Lingnerallee (zelf materiaal meenemen) (tussen zonsopgang en – ondergang, gratis). Technische Sammlungen, speciale ruimten voor kinderen om proefjes te doen (di-vr 9-17 uur, za-zo 10-18 uur, €5, www.tsd.de). Kinderafdeling Deutsches Hygiene-Museum (di-zo 10-18 uur, p: €8, www.dhmd.de). Er zijn meer dan 170 openbare speelplaatsen. Genoemde prijzen zijn voor volwassenen.

Klimaat

Dresden heeft net als Nederland een gematigd klimaat, maar de winters zijn iets kouder en de zomers iets warmer. Het gemiddelde aantal dagen met neerslag ligt lager. De gemiddelde hoeveelheid neerslag ligt iets hoger. Het aantal zonnen is ongeveer gelijk.

Het weer in Dresden

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Max. temperatuur	2	4	8	13	19	22	23	23	19	13	7	3
Uren zon per dag	1	3	4	5	7	7	7	7	5	3	2	1
Dagen met neerslag	16	13	15	15	16	15	15	14	14	13	15	16

bron: www.klimaatinfo.nl

De genoemde temperaturen (in °C), dagen en uren zijn gemiddelden per maand.

Literatuur

Erich Kästner, *Als ich ein kleiner Junge war* (1957), Harry Mulisch, *Het stenen bruidsbed* (1959), Kurt Vonnegut, *Slachthuis vijf* (1969), Victor Klemperer, *Tot het bittere einde*, dagboek 1933-1945 (1997), Uwe Tellkamp, *De Toren* (2009).

Markten

Weekmarkten: *Dresdner Bauernmarkt*, Königstraße (wo, za), Sachsenmarkt, Lingnerallee (vr), markt *Schillerplatz* (di, do, za). Jaarlijkse markten op de *Altmarkt*: voorjaarsmarkt, najaarsmarkt, Striezelmarkt.

Medische diensten

Ärztlicher Notdienst, Fiedlerstraße 25, tel. 0351 19292. Ziekenhuizen: *Universitätsklinikum Carl Gustav Carus*, tel. 0351 4580. *Krankenhaus Dresden-Neustadt*, tel.

0351 8560. *Krankenhaus Dresden-Friedrichstadt*, tel. 0351 4800. *Krankenhaus St. Josephstift*, tel. 0351 44400. *Diakonissenkrankenhaus*, tel. 0351 81 00. *St. Marien-Krankenhaus*, tel. 0351 88320. *Herzzentrum Dresden, Universitätsklinik*, tel. 0351 4500.

Mindervaliden

De meeste bezienswaardigheden zijn ingesteld op bezoekers met een handicap. Uitgebreide informatie is opgenomen in de brochure *Land zonder drempels* van het verkeersbureau van Saksen (TMGS), te bestellen via www.saksen.info. Specieel over de Sächsische Schweiz is veel informatie te vinden in de brochure *Sächsische Schweiz barrierefrei erleben*, te bestellen bij *Tourismusverband Sächsische Schweiz e.V.*, Bahnhofstraße 21, 01796 Pirna, tel. 03501 470147, info@saechsische-schweiz.de.

Musea

Dresden telt ruim veertig musea en museale archieven. Deze zijn onder te verdeelen in de musea van de Staatliche Kunstsammlungen Dresden (www.sk-dresden.de), gemeentelijke musea (www.museen-dresden.de) en de overige musea.

In januari zijn de SKD-musea (zoals de Gemäldegalerie Alte Meister, Grünes Gewölbe, Albertinum) een paar weken voor schoonmaak en onderhoud gesloten. De meeste musea hebben een café of cafetaria en zijn goed toegankelijk voor gehandicapten. In een aantal musea (met name van de SKD) zijn audioguides beschikbaar, meestal niet in het Nederlands. Kortingen op de standaardprijs zijn er doorgaans voor speciale groepen, zoals scholieren, studenten, gepensioneerden en families of houders van een Dresden Museums Card (zie DresdenCard). Veel musea zijn op vrijdag(-middag) gratis, uitgezonderd de SKD-musea. Op www.dresden.de/museen wordt een informatief, maar niet uitputtend overzicht gegeven van musea, archieven en gedenkplaatsen.

Een selectie van musea die niet in het reisdeel worden besproken:

Eisenbahnmuseum Betriebswerk Dresden-Altstadt (Zwickauer Straße 86, zat 10-16 uur, €4, www.igbw-dresden-altstadt.de). Ingang alleen te voet bereikbaar.

Diverse locomotieven en wagons voor de echte liefhebber.

Erich Kästner Museum (Antonstraße 1, zo-vr 10-18 uur, €5, www.erich-kaestner-museum.de). In de historische villa Augustin wordt met behulp van moderne hulpmiddelen een beeld geschetst van de veel gelezen schrijver Erich Kästner, die in Dresden opgroeide.

Festung Dresden (Brühlsche Terrasse, ingang Georg-Treu-Platz, 10-17, apr-nov 10-18 uur, €5). Onder de Brühlsche Terrasse bevindt zich een verborgen wereld van gangen en ruimten die terug gaat tot de renaissance toen de stad verdedigd moest worden tegen vijandige dreigingen van buiten. De ruimte waar in 1708 het porselein is uitgevonden is helaas in de loop der tijd verloren gegaan. Het museum is slecht toegankelijk voor gehandicapten (met name rolstoelgebruikers).

Heimat- und Palitzsch-Museum Prohlis (Gamigstraße 24, ma-zo 13-18 uur, €3, www.museen-dresden.de).

Kügelgenhaus, Museum der Dresdner Romantik (Hauptstraße 13, wo-zo 10-18 uur, €4, www.museen-dresden.de). Op de tweede verdieping van een 18de-eeuws burgerhuis (voormalig woonhuis van de schilder Kügelgen) schilderijen en gebruiksvoorwerpen uit de romantiek in Dresden. Geen lift aanwezig.

Leonhardi-Museum (Grundstraße 26, di-vr 14-18 uur, za-zo 10-18 uur, €4, www.leonhardi-museum.de). Behalve werken van de schilder Eduard Leonhardi vooral veel hedendaagse kunst. Het museum is gehuisvest in een voormalige

watermolen die in de loop der tijd is uitgebreid en voorzien van muurschilderingen.

Museum für Sächsische Volkskunst mit Puppentheatersammlung (Jägerhof) (Köpckestraße 1, di-zo 10-18 uur, €5). Het sfeervolle, vierhonderd jaar oude gebouw heette vroeger Jägerhof en wordt omgeven door moderne kantoorpanden en flats. Naast eenverzameling poppen ook volkskunst uit Saksen, zoals houtsnijwerk, beschilderde meubels, klederdrachten.

Stadtmuseum Dresden (Wilsdruffer Straße 2, di-zo 10-18 uur, vr 19 uur, €5, www.museen-dresden.de). Achthonderd jaar geschiedenis van Dresden in historisch landhuis, vooral de jongste geschiedenis komt uitgebreid aan de orde.

Städtische Galerie Dresden (Wilsdruffer Straße 2, di-zo 10-18 uur, vrij 19 uur, €5, www.galerie-dresden.de). Kunstverzameling van de gemeente Dresden.

Stasi-archieven, Stasiunterlagenbehörde (Riesaer Straße 7, ingang C, tweede verdieping, ma-do 8-17 uur, vr 8-14 uur, gratis). Dagelijks bezoeken mensen dit kantoor om hun Stasi-dossier in te zien. Een permanente tentoonstelling geeft een indringend beeld van de werkwijze van de vroegere geheime dienst in Oost-Duitsland.

Verkehrsmuseum (Augustusstraße 1, di-zo 10-18 uur, €9, www.verkehrsmuseum-dresden.de). In voormalige Koninklijke Stallen (Johanneum) komen alle vormen van (historisch) vervoer aan bod.

Parkeren

Net als in alle grote steden kun je in het centrum alleen maar betaald parkeren. De parkeerplaatsen en parkeergarages zijn goed aangegeven. Op www.dresden.de/de/stadtraum/verkehr/auto/parkinformatiionssystem.php kun je zien waar nog vrije plaatsen zijn.

Politie

Hoofdbureau: Schießgasse 7, 01067 Dresden. Postadres: Polizeidirektion Dresden, Postfach 1201 02, 01002 Dresden. Tel. 0351 483-0.

Postkantoor

Filiaal met volledige service: Antonsplatz 1, ma-vr9-19 uur, za 9-15 uur.

Rondleidingen

Aan mogelijkheden voor een rondleiding geen gebrek. Wie weinig tijd heeft meldt zich op de Wildruffer Straße voor een *große Stadtrundfahrt* van anderhalf uur met een rode dubbeldekker (dagelijks meerdere keren vanaf 9.30 uur, €15, www.stadtrundfahrt-dresden.de).

Een alternatief is een rit met de Stadtrundfahrt, die 22 op- en uitstapplaatsen heeft. Eerste bus om 09.30 uur vanaf Theaterplatz. (€22, www.stadtrundfahrt.de). Origineel, maar prijzig is een rondrit per Trabant. Start: Ostra-Allee 15. (€40 per persoon bij twee personen, www.trabi-safari.de). Wandelen met een gids: Igel Tour (veel themarondleiding), tel. 0351 8044557, www.igeltour-dresden.de, Dresden Walks (vooral lokale gidsen), tel. 0351 2599886, www.dresdenwalks.com. Stadtfilius (toneel en rondleiding ineen), tel. 0179 9411636, www.stadtfilius.de. Kunsttour Dresden verzorgt Nederlandstalige rondleidingen, tel. 0351 56394 90, www.kunsttour-dresden.com. Bij een rondleiding in het stadion van *Dynamo Dresden*, Lennéstraße 12 kom je niet alleen op het veld en in de cata-

comben van het stadion, maar ook in het Dresdner Fussballmuseum, waar met name de DDR-historie van de club te zien is (ma 10 uur, wo 15 uur, vr 17 uur, €8, www.dresdner-fussball-museum.nl)

Overnachten

De laatste jaren is de overnachtingcapaciteit enorm uitgebreid. Via de website van Dresden Information (www.dresden.de/tourismus) kan accommodatie geboekt worden.

En uiteraard via websites als www.booking.com. Een overzicht van meer kleinschalige accommodaties (pensions, vakantiewoningen) is te vinden op www.dresden-pension.de. De gemeente Dresden heeft in 2015 toeristenbelasting ingevoerd. Geen vast bedrag per persoon, maar het hangt af van de hoogte van de overnachtingsprijs (€1 voor elke €30 per nacht per persoon).

Prijsklassen accommodatie (tweepersoonskamer, hoogseizoen, inclusief ontbijt)

€ = tot €40

€€ = tussen €40 en €80

€€€ = tussen €80 en €120

€€€€ = boven de €120

Hotels

Altstadt

De hotels in de Altstadt zijn talrijk, duur en snel volgeboekt. Reserveren via een van de bekende bookingsites is doorgaans veel voordeliger en geven actuele prijzen. *Hotel Taschenbergpalais Kempinski*, am Taschenberg 3, tel.

0351 49120. Fraaie reconstructie van het gelijknamige paleis dat in de 18de eeuw werd gebouwd voor de Gravin von Cosel, de belangrijkste maitresse van August der Starke. Hier logeren alle belangrijke gasten als zij in Dresden zijn, €€€€ *Steigenberger Hotel de Saxe*, Neumarkt 9, tel. 0351 43860. Klassiek hotel met uitzicht op de Frauenkirche, €€€€

Swissôtel, Schlosstraße 16, tel. 0351 501200, www.swissotel.com. Toegankelijk vijfsterren hotel met ondergrondse fitnessruimte en sauna tussen de authentieke stadsmuren, €€€€.

NH Dresden Altmarkt, An der Kreuzkirche 2, tel. 0351 501550, www.nh-hotels.de. Nieuw hotel aan de Altmarkt, €€€.

IBIS-hotel, Prager Straße, tel. 0351 4856200, www.ibis-dresden.de. Midden in winkelgebied van de Altstadt, goede prijs-kwaliteitverhouding, €€.

Neustadt

Hotel Privat, Forststraße 22, tel. 0351 811770, www.das-nichtraucher-hotel.de. Kleinschalig hotel in de Neustadt, ingesteld op gasten met klachten aan luchtwegen, €€€

Hotel Am Waldschlösschen, Am Brauhaus 8b, tel. 0351 8951330, www.hotel-am-waldschloesschen.de. De wat steriele kamers bevinden zich boven een authentiek Brauhaus, waar nu een gezellig café-restaurant is gevestigd is. Gunstige ligging in de Neustadt, €€.

Overige wijken

Dorint Novotel Dresden, Grunaer Straße 14, tel. 0351 49150, www.dorint.com/dresden. Net buiten Altstadt, binnenzwembad, €€€

Hotel Am Terrassenufer, Terrassenufer 12, tel. 0351 4409600, www.hotel-terrassenufer.com. Voormalige flats uit DDR-tijd, gelegen aan de Elbe, €€€.

Hotel Artushof, Fetscherstraße 30, tel. 0351 445910, www.artushof.de. Meer dan honderd jaar oud pand in de wijk Striesen, €€€.

Appartementen

Appartement *Mildred Scheel* (Nederlandse eigenaar), Mildred Scheel Straße, tel. 0174 2142210, www.bestrentalsdresden.eu, €€€.

Gästezimmer (Bed&Breakfast)

Villa Gast, Cäcilienstraße 4, tel. 0351 3138976, www.villagast.com. Kleinschalige B&B in een geheel door de Nederlandse eigenaar gerenoveerde villa. Vlakbij Großer Garten, €€€.

Villa am Waldschlösschen, Klarastraße 3, tel. 0351 8980022. Vlakbij Elbe en Elberadweg, eigen tuin, €€€.

Am Blauen Wunder, Glasewalstraße 17, tel. 0172 3511309. Zoals naam al aangeeft nabij de Blaue Wunder-brug in de wijk Striesen, €€.

Lowbudget

Jugendgästehaus, Maternistraße 22, tel. 0351 492620, €.

Hostel Louise 20, Louisenstraße 20, tel. 0351 8894894, www.louise20.de, €.

Campings

Camping Dresden-Mockritz, Boderitzer Straße 30, 01217 Dresden, tel. 0351 4715250, www.camping-dresden.de.

Camping Wostra (10 km van Dresden), An der Wostra 7, 01259 Dresden-Zschieren, tel. 0351 2013254. Apart naturistenstrand (FKK) naast camping.

Campers

In het centrum zijn diverse voorzieningen voor campers ('Stellplätze'), bijvoorbeeld:

Stellplatz am Blüherpark, Lingnerallee 3, tel. 0351 4859900, www.wohnmobil-dresden.de.

Sachsenplatz, Käthe-Kollwitz-Ufer 4, 01109 Dresden, tel. 0351 4569460.

Große Meissner Straße/Wiesentorstraße, 01097 Dresden, tel. 0351 4967705.

Sport

Het stadion van Dynamo Dresden. Foto: Thomas Hoogerbrugge

Kijken:

Voetbal, Dynamo Dresden, *DDV Stadion*, Lennéstraße 12; www.dynamo-dresden.de.

Zelf doen:

Citylauf, (marathon en halve marathon) elk jaar in oktober (www.dresden-marathon.de).

Nachtskaten, vanaf eind april tot oktober elke vrijdagavond, start 21 uur (www.nachtskatendresden.de). Skeeleren langs de mooiste plekjes in Dresden. Vertrek vanaf het Skatepark aan de Lingnerallee.

Zwemmen: elf openlucht baden en vijf overdekte zwembaden in Dresden en nabije omgeving. Het *Georg-Anholt-Bad* (Helmut-Schön-Allee 2, tel. 0351 494 2203) ligt net buiten de Altstadt en heeft een binnen- en buitenbad. (Openings-tijden verschillen per dag, meestal 12-22 uur, €5 per twee uur).

Golf: *Golfclub Dresden-Elbflorenz e.V* (18 holes), Ferdinand-von-Schiller-Straße 4a, 01728 Bannewitz, tel. 0352 2430. *Golfanlage Dresden-Ullersdorf* (18 holes), Am Golfplatz 1, 01454 Ullersdorf, tel. 03528 48060.

Schaatsen: *Energieverbund Arena Dresden*, Magdeburger Straße 10, tel. 0351 4885252. Oktober–maart. Overdekte ijshal en een buitenbaan (333 meter)

Taal

Enige kennis van het Duits is zeker handig, hoewel steeds meer Duitsers Engels spreken. Officiële Nederlandstalige informatie is er nauwelijks. Het Saksische dialect klinkt een beetje als het Nederlands, sommige woorden lijken sterk op Nederlandse woorden (bijvoorbeeld Boom/boom, Beene/benen, Taach/daag, Worscht/worst). Dit komt door de gemeenschappelijke Nederduitse achtergrond. Verwarrend is de benaming *Sonnabend*, dat gewoon zaterdag betekent. *Sonnabendvormittag* is dus zaterdagochtend.

Telefoon

Netnummer Dresden 0351, vanuit Nederland: 0049 351, van Duitsland naar Nederland: 0031, netnummer zonder eerste 0.

Uitgaan

In het maandblad *Dresdner Kulturmagazin* (www.dresdner.nu) wordt een overzicht gegeven van wat er in Dresden en omgeving te doen is op het gebied van toneel, muziek, film, feesten en lezingen. Het is op veel plaatsen gratis verkrijgbaar, onder andere bij de Dresden Information. Dresden telt een aantal jaarlijkse culturele festivals, die bij het kopje 'festivals' worden besproken.

Bioscopen

UFA-Kristallpalast Dresden, St. Petersburger Straße 24, tel. 0351 4825-0, www.ufa-dresden.de. Gevarieerd aanbod van populaire (3D-) films in acht zalen. *Neues Rundkino*, Prager Straße 6, tel. 0351 4843922, www.rundkino.com). Naast populaire (3D-) films ook documentaires over natuur en geschiedenis. Was in de jaren '70 met zijn kenmerkende cilindervorm de belangrijkste bioscoop van Dresden.

Muziek

Klassiek:

Dresdner Philharmonie, Kulturpalast am Altmarkt, Schlossstraße 2, tel. 0351 4866866, www.dresdnerphilharmonie.de. In dezelfde zaal vinden ook ballet- en musicaluitvoeringen en optredens van popartiesten plaats. *Semperoper*, Theaterplatz 2, tel. 0351 4911705, www.semperoper.de. Thuisbasis van de Semperoper, Sächsische Staatskapelle en het Semperballett. *Staatsoperette*, Pirnaer Landstraße 131, tel. 0351 207990, www.staatsoperette-dresden.de. Naast Die Fledermaus ook minder bekende operettes en musicals.

Modern:

Jazzclub Neue Tonne, Königstraße 15, tel. 0351 8026017, www.jazzclubtonne.de. Vermaarde club in de jazzwereld, opgericht in de jaren '70 van de vorige eeuw. *Alter Schlachthof*, Gothaer Straße 11, tel. 0351 431310, www.alter-schlachthof.de. Poptempel waar zowel lokale bands als internationale artiesten optreden.

Theater

Staatsschauspiel Dresden, Theaterstraße 2, tel. 0351 4913565, www.staatsschauspielhaus-dresden.de. Brede programmering met natuurlijk Duitse en internationale klassiekers. Kleine zaal in het *Kleines Haus*, Glacisstraße 28, tel. 0351 4913555.

Die Herkuleskeule, Sternplatz 1, tel. 0351 4925555. Al decennialang politieke satire.

Carte Blanche Theater, Priessnitzstraße 10, tel. 0351 204720, www.carte-blanche-dresden.de. Travestie, variété en theater in één.

Café/Discotheek/club

De meeste uitgaansgelegenheden in de Altstadt zijn te vinden nabij de Münzgasse (nogal toeristisch) en Weißen Gasse, waar het publiek vooral uit Dresdenaren bestaat.

In de Neustadt is het gebied tussen de Albertplatz en Alaunpark (Alaunstraße, Louisenstraße, Görlitzer Straße) één groot uitgaansgebied met 'Kneipen', (lounges) bars, discotheken en clubs.

Frank's Bar, Alaunstraße 80, tel. 0351 65888380.

Down Town, Katharinenstraße 11-13, tel. 0351 8115592. www.downtown-dresden.de. Een van de oudste clubs, gevestigd in een voormalige fabriek. Veel dansmuziek uit de jaren '70 en '80.

PM Club Discotheek, Am Altmarkt 2, tel. 0351 2139438, www.haus-altmarkt.de. Vrijdag black music.

Musikpark Dresden, Wiener Platz 9, tel. 0351 48525130, www.mp-dd.de. Club, Lounge en discotheek onder één dak.

Op het *Industriegelände* (nabij Königsbrückerstraße en Magazinstraße) zijn diverse clubs en partycentrums ondergebracht met elk een eigen karakter en publiek, zoals Washroom Dresden, Tante Ju en Strassencafe.

Vervoer

Auto

Dresden is via A4 en A13 goed bereikbaar. Parkeerplaatsen in het centrum worden via een geleidingssysteem aangegeven. De afstand Utrecht-Dresden bedraagt 760 kilometer (ca. 7 uur).

Huurauto's: *Europcar*, Strehleener Straße 5, tel. 0351 877320. *Hertz*, Antonstraße 39, tel. 0351 452630. *Avis*, Friedrichstraße 24, tel. 0351 4969613. *Buchbinder Rent-a-car*, Reickerstraße 44, tel. 0351 4823916.

Taxi: *FunkTAXI* (taxicentrale), tel. 0351 211211.

Bus en tram

Degelijk systeem met veel lijnen (12 tram- en 28 buslijnen). Voor een overzicht biedt een (gratis) plattegrond uitkomst (onder andere bij Dresden Information verkrijgbaar). Prijs enkele reis €2,30 (geldig in één tariefzone gedurende 1 uur), dagkaart één tariefzone €6, twee tariefzones €8,50. Een familiedagkaart (€9) is met z'n tweeën goedkoper dan twee losse dagkaarten. Vervoersbewijzen voor bus en tram zijn verkrijgbaar op de volgende manieren: kaartjesautomaten bij de grotere haltes, automaat in de tram, bij de buschauffeur, DVB-klantencentrum (Postplatz 1), DVB-servicepunten (Albertplatz, Pirnaischer Platz, Hauptbahnhof (Wiener Platz) en Prager Straße), winkels en hotels met een gele sticker met aanduiding 'Fahrausweise'.

Informatie: www.dvb.de. Ook vanuit Nederland is Dresden per bus bereikbaar. Met FlixBus vanaf €33 enkele reis, www.flixbus.nl.

Trein

De S-Bahn gaat naar vier verschillende eindbestemmingen: luchthaven, Meissen, Tarandt en de Sächsische Schweiz. Vanuit Nederland is Dresden ook goed per trein bereikbaar. De *City Night Line* (nachtstrein) heeft een rechtstreekse verbinding vanuit Nederland.

Overdag alleen met overstappen, bijvoorbeeld met de ICE via Frankfurt. Reken op gemiddeld negen tot twaalf uur. Zie www.nshispeed.nl en www.db.de.

Vliegtuig

De internationale luchthaven Dresden-Klotsche ligt 9 km ten N van het centrum. Sinds 2016 vliegt de KLM elke dag rechtstreeks vanaf Schiphol naar Dresden. Retour vanaf €100. Met de S-Bahn duurt het ongeveer 25 minuten tot het centrum. Alternatieven: vlucht naar Berlijn of Praag en daarna verder per trein (of vanuit Berlijn ook per BerlinLinienbus) www.dresden-airport.de.

Bergbahnen

In de wijk Loschwitz zijn maar liefst twee bergbaantjes die de reiziger in een paar minuten naar de hellingen van het Elbedal brengen. De Standseilbahn is een treinstel dat over de steile rails omhoog rijdt. De Schwebebahn is een grote gondel voor maximaal 40 personen. Frequentie: 4-5 keer per uur. Kaartverkoop bij de dal- en bergstations (www.dresdner-bergbahnen.de).

Vervoer over water

Er zijn twee personenpontjes over de Elbe (bij Johannstadt en Laubegast). Op een derde pont (bij Pillnitz) mogen auto's ook mee. De *Sächsische Dampfschiffahrt* verzorgt van eind april tot eind oktober dagelijks vanaf de Terrassenufer (onderaan de Brühlsche Terrasse) vaartochten met stoomraderboten of motorboten.

De verste bestemming, Bad Schandau in de Sächsische Schweiz, wordt pas na 5,5 uur bereikt. Kijk voor tijdschema en tarieven op www.saechsische-dampfschiffahrt.de

VVV

De VVV heet in *Dresden Information* en heeft de laatste jaren vanwege verbouwingen op diverse locaties gezeten. Nu vind je de hoofdvesting in het souterrain van het overdekte winkelcentrum *QF-Passage* tegenover de Frauenkirche (Neumarkt 2).

(o: ma-vr 10-19 uur, za 10-18 uur, zo 10-15 uur). Een tweede infopunt zit in het *Hauptbahnhof*, Wiener Platz 4 (9-19 uur). Algemeen informatienummer: +49 (0) 351 50 1501. Folders, Dresden Card, stadsplattegrond, kaartverkoop voorstellingen, boeken accommodatie (alleen aangesloten adressen), souvenirs (zie: www.dresden.de > tourismus). Voor Nederlandstalige informatie over de Sächsische Schweiz en de rest van Saksen, zie de site van het verkeersbureau van Saksen (TMGS) www.saksen.info.

Wasserette

Mai SB Waschsalon, Königsbrücker Straße 51, tel. 0351 563660, *SB Waschcenter Pieschen*, Rehefelder Straße 26, tel. 0173 5271915, *Waschsalon Hannelore Rzitki*, Tittmannstraße 46, tel.

035I 3400564.

Winkels

Openingstijden binnenstad ma-za 10-20 uur, *Altmarkt-galerie* in de Altstadt sluit om 21 uur. Op zondag zijn alleen de bakker en de winkeltjes op het station open. Het bekendste en grootste winkelgebied is in de Altstadt. Vooral de *Prager Straße* en omgeving met een paar overdekte winkelcentra (*Altmarkt-galerie*, *Centrum Galerie*) bieden veel winkelmogelijkheden.

Op de hoek *Prager Straße/Dr.-Külz-Ring* bevindt zich een filiaal van de boekwinkelketen *Thalia*, vroeger bekend onder de naam *Haus des Buches*. Vijf etages vol met boeken. Voor meer alternatieve winkeltjes ga je naar de Neustadt.

Register

Register

A

Albertinum 19
 Albertplatz 29
 Albertstadt 40
 Albrechtburg 48
 Alte Wasserkunst 56
 August der Starke 11, 25
 Augustusbrücke 20, 27
 Augustusstraße 21

B

Bad Schandau 53
 Bastei 51
 Bauten II 57
 Bautzen 55
 Blaues Wunder 37
 Bombardementen op Dresden 17
 Böttger, Johann Friedrich 12, 19
 Brülche Terrasse 19
 Bunte Republik Neustadt 32
 Burg Kriebstein 58
 Burg Stolpen 54

C

Canaletto 28

D

Deutsches Hygiene-Museum 35
 Deutsches Uhrenmuseum
 Glashütte 53
 Die Welt der DDR 30
 Dix, Otto 12
 DIZ 60
 Dom van Meissen 48
 Dreikönigskirche 29
 Dresden City Card 61
 Dresden Museums Card 61
 Dresden Regio Card 61
 Dresdner Energie-Museum 34

E

Elberadweg 52

F

Fasanenschlösschen 45
 Festung Königstein 51
 Fluchtmuseum 59
 Frauenkirche 18
 Friedrich August II 11, 19
 Friedrich, Caspar David 20, 52
 Friedrichstadt 35
 Fürstenzug 21

G

Garnisonskirche St. Martin 40
 Gemäldegalerie Alte
 Meister 24
 Georgenbau 22
 Gläserne Manufaktur 35
 Glashütte 53
 Goldene Reiter 28
 Großer Garten 36

H

Hauptbahnhof 15
 Hausmannsturm 25
 Heimat-und-
 Palitzschmuseum 42
 Historisches Grünes
 Gewölbe 26
 Hofkirche 22

J

Japanisches Palais 29

K

Karl May Museum 46
 Käthe Kollwitz Haus 45
 Kleinwelka 57
 Königsstraße 29
 Königstein 53
 Kraftwerk Mitte 34
 Kreuzkirche 16
 Kulturpalast 17
 Kunstgewerbemuseum 44

Elbeandsteen 50
Elbschlösser 40
Lange Gang 21

Kunsthofpassage 31

M

Malerweg 52
Mathematisch-Physikalischer
Salon 24
May, Karl 46
Meissen 47
Meißner Fummel 47
Militärhistorisches Museum
der Bundeswehr 41
Moritzburg 45
Münzkabinett 26
Museum Bautzen 57
Museum für Völkerkunde
Dresden 29

N

National Park Sächsische
Schweiz 53
Neptunbrunnen 35
Neues Grünes Gewölbe 26
Neumarkt 17
Niedergurig 57
Nieuwe Synagoge 20
Nordbad 31

O

Oude joodse begraafplaats 32

P

Panometer 37
Park Pillnitz 44
Pfund's Molkerei 33
Pirna 53
Porzellansammlung 24
Prager Straße 16
Prohlis 42

R

Radebeul 46
Rathausturm 16
Residenzschloss 25

Riesensaal 26
Rosengarten 33
Rüstkammer 26

S

Sächsische Schweiz 50
Sächsische Weinstraße 47
Saurierpark 57
Schillerhäuschen 38
Schloss Colditz 59
Schloss Hartenfels 59
Schloss Moritzburg 45
Schloss Pillnitz 43
Schlossmuseum 44
Schlossplatz 22
Schwebebahn 38
Semperoper 22
Senckenberg Naturhistorische
Sammlungen 29
Sorben 56
Sorbisch museum 56
Staatlichen Porzellan-Manufaktur
Meissen 49
Stallhof 21
Standseilbahn 38
Stolpen 54

T

Technische Sammlungen 37
Torgau 59
Türkische Cammer 26

V

Villa Eschebach 30

W

Weingut Hoflössnitz 46
Weinwanderweg 47
Weißer Hirsch 39

Y

Yenidze 35

Z

Zwinger **23**

Ä

Äussere Neustadt **30**

Over de auteur

Paulien van den Berge

Paulien van den Berge (1963) studeerde politicologie en werkt ruim 20 jaar in het openbaar bestuur. Daarnaast schrijft ze op freelance basis voor diverse media over uiteenlopende onderwerpen.

Over Odyssee Reisgidsen

De serie Odyssee Reisgidsen serie ging in 1988 van start. De eerste gids was *Griekenland*, een jaar gevolgd door *Portugal*. Daarna verschenen er tot 2002 circa dertig titels, waarvan Bartho Hendriksen en Leo Platvoet de meeste schreven.

Gidsen op maat

In 2007 begonnen zij met het actualiseren en digitaliseren van de Odyssee Reisgidsen. Twee jaar later ging de Odysseewebsite met een pilot van start: de reiziger kon zijn of haar eigen gids samenstellen en kreeg die meteen als een PDF in de mailbox. Van elke bestemming – stad of regio – kan alleen dát deel besteld worden, dat ook echt bezocht gaat worden. Bovendien kunnen nieuwe ontwikkelingen nu snel in de tekst worden verwerkt. Het grote voordeel hiervan is dat de reisgids op maat en actueel is - én beduidend goedkoper dan een reisgids uit de winkel.

Paperback, PDF en E-book

De pilot sloeg aan en vanaf 2010 is Odyssee in full swing. Al snel bleek het nieuwe concept een grote aantrekkingskracht te hebben op allerlei mensen, die graag hun passie voor een stad, streek of eiland in een Odysseegids willen vertellen. Inmiddels hebben al zo'n dertig auteurs gidsen voor Odyssee geschreven en dat aantal groeit gestaag.

Het bieden van keuzemogelijkheden staat voor Odyssee centraal. Daarom is het ook mogelijk om te kiezen voor een paperback. En naast PDF kan de digitale gids ook als E-book worden geleverd.

Odyssee Reisgidsen

Albanië

Noord- Albanië
Tirana

België

Antwerpen
Brussel ¹
Duurzaam Limburg (B)
Duurzame Ardennen
Gent
Luik ¹

Op zoek naar de Rechtvaardige
Rechters ¹

Voerstreek

Bulgarije

Sofia

Colombia

Bogotá

Denemarken

Aarhus
Bornholm
Kopenhagen

Duitsland

Berlijn
Berlijn
Dresden
Düsseldorf
Hamburg ¹
Hunsrück
Potsdam
Wolfsburg ¹

Egypte

Luxor en omgeving

Zuid-Sinaï en de Rode-Zeekust

Estland

Tallinn

Faeröer

Faeröer

Frankrijk

Lille ¹
Zuid-Bourgondië

Griekenland

Corfu
Kefaloniá en Itháka
Kárpáthos en Kásos
Lefkáda
Lésbos
Náxos
Rhodos ¹
Sámos
Zákinthos

Israël

Jeruzalem

Italië

Bologna
Godenweg ¹
Rome

Kosovo

Kosovo

Kroatië

Dubrovnik

Marokko

Marrakesh

Nederland

Eindhoven ¹
Rotterdam

Noorwegen

Lofoten
Spitsbergen
Vesterålen

Slovenië

Ljubljana
Triglav Nationaal Park ¹

Spanje

Madrid
Valencia

Tsjechië

Bohemen Tsjechië
Moravië Tsjechië
Praag

Turkije

Istanbul ¹
Istanbul ¹

Verenigd Koninkrijk

Glasgow
Kent en Canterbury ¹
Orkney
Wales

Verenigde Staten

Austin (Texas)
New York

Zweden

Småland en Öland